

TIGHT BINDING BOOK

UNIVERSAL
LIBRARY

OU 184077

UNIVERSAL
LIBRARY

THE
PUNJAB ORIENTAL SERIES

NO. XVIII.

THE

Punjab Oriental Series

OR

A COLLECTION OF RARE & UNPUBLISHED

**BOOKS RELATING TO ANCIENT
INDIA**

EDITED BY

THE WELL-KNOWN & EMINENT SCHOLARS

OF

INDIA, EUROPE and AMERICA

No. 18.

LAHORE (INDIA)

THE PUNJAB SANSKRIT BOOK DEPOT

1929.

PRATIMĀ-MĀNA-LAKṢANAM

EDITED WITH AN INTRODUCTION, SANS-
KRIT AND TIBETAN TEXTS AND
ENGLISH TRANSLATION

BY

Prof: Phanindra Nath Bose, M. A.

Nalanda College, Bihar, Formerly Professor of History,
Visvabharati, Santiniketan Author of *Indian Tea-
chers of Buddhist Universities, Indian Teachers
in China, Indian Colony of Champa, Indian
Colony of Siam, Śilpasāstram, Principles
of Indian Silpasastra* etc. etc.

GREATER INDIA SOCIETY PUBLICATION
No. 5.

Published By
MOTI LAL BANARSI DASS
PROPRIETORS,
The Punjab Sanskrit Book Depot
LAHORE.
1929

PUBLISHED BY
MOTI LAL BANARSI DAS,
Proprietors,
The Punjab Sanskrit Book Depot
SAIDMITHA STREET,
LAHORE.

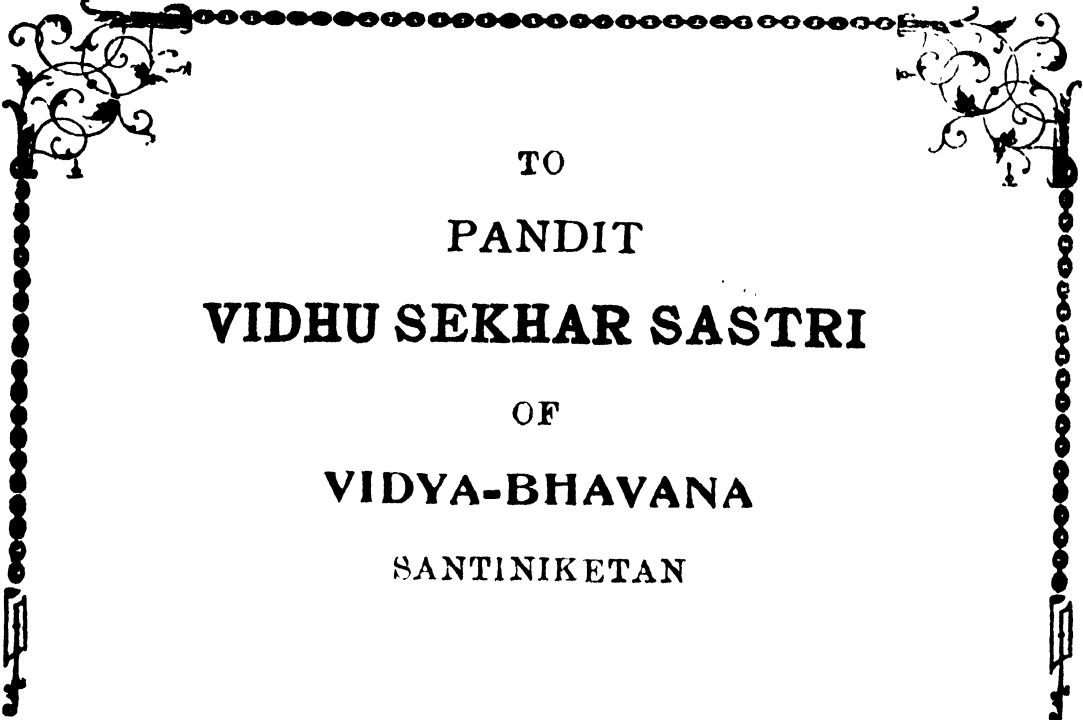
CHECKED 1956

(All Rights Reserved).

1929.

Checked 1963

PRINTED BY
DURGA DASS "PRABHAKAR"
Manager,
The Bombay Sanskrit Press,
SAIDMITHA STREET,
LAHORE.

TO
PANDIT
VIDHU SEKHAR SASTRI
OF
VIDYA-BHAVANA
SANTINIKETAN

CONTENTS

1. FOREWORD BY Dr. M. WINTERNITZ..... i
  2. PREFACE..... iii
  3. INTRODUCTION..... 1
  4. SANSKRIT TEXT
TIBETAN TEXT
ENGLISH TRANSLATION } 1-58
  5. TABLE OF MEASUREMENTS..... i-ii
  6. SANSKRIT-TIBETAN INDEX..... I-IV
-

FOREWORD

For one who has had the good fortune to co-operate with the Poet Rabindra Nath Tagore, the Founder-President of Visvabharati, it is no small satisfaction to see how this splendid institution is growing, and Santiniketan is generally becoming an important centre of learning in India. During my stay at Santiniketan in 1922/23, I could watch with pleasure one batch of Sanskrit Mss. after another coming into the library. At present this collection of Mss in the Visvabharati Library is one of the treasures of the institution, and it includes a good number of rare manuscripts.

I am happy to be able to introduce to Sanskrit scholars the *editio princeps* of a text which is based on a unique manuscript belonging to the Visvabharati Collection, moreover of a text belonging to the Śilpaśāstra literature, of which so little has become known hitherto. In fact, until a few years ago we hardly knew anything of the Indian Śilpaśāstra. In my *Geschichte der Indischen Litteratur*, Vol, III, p. 533 f., I could only refer to it in a short paragraph, relying on an article in Goldstucker's 'Literary Remains', some reports of Mss., and the *Vāstūvidyā*, which had been published in 1913 by Gaṇapati Śāstrī.

Thanks to the labours of the late Mm. Gaṇapati Śāstrī and other Indian scholars we now possess editions of several works on Śilpaśāstra, and recently Professor *Phanindra Nath Bose* has published an interesting book on the Principles of Indian Śilpaśāstra, to which is appended the text of the *Mayaśāstra*, which has been known (or rather hardly known) only from an edition in Telegu characters, printed in 1916.

Professor Bose who was among the ablest research students in my class at Santiniketan, is also the learned editor of this new Śilpaśāstra text, the *Pratimā-māna-lakṣana*. The Ms. on which the edition is based, was presented to the Visvabharati Library by the Nepal Durbar. The book is included in the Tibetan Tanjur, and the editor has also added the Tibetan version of the text, and used it for the restoration of the Sanskrit readings, where the Ms. is faulty. I hope, Professor Bose will continue his work in this line, and also give us editions of the other Śilpaśāstra texts which the Visvabharati Library possesses manuscripts.

M. WINTERNITZ

Prague (Czechoslovakia)
Mar. 31st, 1927.

P R E F A C E

This critical edition of *Pratimā-māna-lakṣaṇam* was prepared in the Visvabharati, Santiniketan, with which I was associated for a period extending from 1921 to 1927. I found the Ms. of *Pratimā-māna-lakṣaṇam* in the rich collection of Sanskrit Mss. of the Visvabharati Library. I used the Tibetan version of the same from the Visvabharati Tanjur collection.

The discovery of this wellknown work is very important to the history of Indian Śilpa literature. I had referred to this work in my *Principles of Indian Śilpaśāstra*, in which quotations from this work appeared for the first time.

Dr. Winternitz was kind enough to write a Foreword to this book, for which I am grateful to him. My thanks are also due to him for his constant encouragement in carrying on my work in the Śilpaśāstra, "a branch of Indian literature that has been neglected too long." I am rather sorry that the publication of this work was delayed for more than two years, owing to many unforeseen circumstances.

I take this opportunity of expressing my thanks to my learned friend Pandit Vidhusekhar Sastri of Visvabharati, who helped me with his valuable suggestions and advice, and also to my Publishers Moti Lal Banarsi Das for undertaking the publication of this book.

Nalanda College
Bihar Sharif (Patna)
24th July 1929

PHANINDRA NATH BOSE

INTRODUCTION

The wide-spread prevalence of image-making in different parts of India even at the present day, leads us naturally to suspect the existence of numerous *Silpa-Sāstras* regarding this branch of art in ancient times. The artists and sculptors of Orissa and of South India still follow some texts (though corrupt in many cases) which lay down the measurements of images from the Indian point of view. Until these manuals are collected and ably edited, we cannot expect to have the complete Indian *Silpa* literature. The books like *Mayamata*, *Silparatna*, *Vāstuvidyā*, *Manusyālayachandrikā*, which have recently been discovered, do not treat of the art of image-making. A few chapters on *Pratimā-laksana* or the theory of images are found in books like *Sukraniti*, *Brhatsamhitā*, *Matsyapurānam* and *Agnipurānam*. These are, however, only fragments; and the original book of *Pratimā-laksana* has not yet been discovered, though its existence was never questioned. It was, therefore, thought that the original Sanskrit version must have been lost to us and we have to turn to the Tibetan translation for its restoration in Sanskrit. When in 1913, the German scholar Laufer brought out the Tibetan version of *Citra-lakṣana* with its German translation, it was pointed out that the *Pratimā-laksana* like *Citra-lakṣana* survives only in Tibetan translation. Not only (i) *Pratimā-laksana*, but two other books like (ii) *Daśa-tālan-nyagrodh-parimandala-buddha-pratimā-lakṣaṇa-nāma* and (iii) *Sambuddha-bhāsita-buddha-pratimā-lakṣaṇa-nāma* are also thought to be preserved only in Tibetan.

When, therefore, we heard from Dr. Sylvain Levi that a copy of *Pratimā-laksana* Ms. in Sanskrit exists in Nepal Durbar Library, we cherished a hope of being able to secure

its copy. It was through the efforts of Dr. Rabindra Nath Tagore that the Nepal Durbar presented a few valuable Mss. to the Visvabharati Library. To our joy and surprise, we found among them all the three *Silpa* Mss. which were so long thought to have been lost to us. Of these Mss. we give preference to *Pratimā-laksana*, which we edit now with its Tibetan version. The remaining *Silpa* Mss. would also be edited in due course.

OUR SOURCES.

In preparing this edition of *Pratimā-māna-laksanam*, we are handicapped by the lack of Mss.. For the Sanskrit text, we have to depend solely on the Nepal Ms.. We could not have undertaken the task, but for its Tibetan translation, which is available to us in the Visvabharati Library. We prepare our Sanskrit text after comparing both the Sanskrit and Tibetan versions. Side by side, we give the Tibetan text, for which we compared the xylographs of the Visvabharati Library and of Asiatic Society of Bengal. We have indicated the different readings by "S"—Sanskrit Ms. of Nepal, and "T"—Tibetan xylograph. The Tibetan version has been very helpful to us in checking the readings of the Sanskrit Ms. Thus, in Śloka 2, we had in the Ms. *देवमज्जालक्षणं*, in Tibetan we have *lha* meaning *देवमर्चा*^०, so with the help of the Tibetan text, we can correct the Sanskrit text. In Śloka 31, we had *गोलकयंत्रम्*, in Tibetan we have *sor. mo. drug* meaning six angulas or three *golakas*. So we can correct the Sanskrit text to *गोलकत्रयम्* । In Śloka 36, we had *माललक्षणम्*, in Tibetan we have *tshad. kyi. matshan* which means *मानलक्षणम्* । Accordingly, we can correct the Sanskrit text. Another significant example of how the Tibetan version is helpful to us in checking and restoring the Sanskrit text, is to be found in the following line of our Sanskrit Ms. *तदासम्बप्रमाणेन गृहिणी हासयेत्सताकम् ॥ ३२ ॥* We cannot explain the last *pīda* of this line, unless we turn to the

Tibetan text, which reads: *kos. kohi. khuni. dan. sñan. khwi. gi.* The Tibetan version means चिबुकस्य मूलं च कर्णस्य मूलं । Accordingly we restore the Sanskrit text thus: चिबुकाकर्ण-मूलयोः ।

In many other cases, we find differences in the Sanskrit and Tibetan texts suggesting various readings, which are of interesting study. Thus in नारीणामिष्यते मुखे (s. 10), in place of नारीणाम्, Tibetan version reads *lha. mo*, meaning देवतानाम् । Again, in बिम्बरेखा च कारयेत् (s. 19), for बिम्बरेखा, Tibetan text reads *sna. tshogs* meaning नानाविधं । To take one more example: for बुधः in द्विमुखं कारयेत् बुधः (s. 37), Tibetan suggests the reading द्विजः । It is needless to multiply instances, which we have noted in our notes.

On a comparison of both the texts, we find that the Tibetan text omits the following:—

(1) sloka 11 ed	(2) sloka 14 ab	(3) sloka 43
(4) sloka 44 ab	(5) sloka 64 cd	(6) sloka 84
(7) sloka 85 ab	(8) sloka 118 ed	(9) slokas 119-129
(10) sloka 130 ab	(11) sloka 133	(12) slokas 143-144

It is strange that there is a big gap from slokas 119 to 129. We donot know why these ślokas are omitted by the Tibetan translator.

It is interesting to note that in a few other cases, the Sanskrit text seems to have lost a few lines, which are preserved in Tibetan. Thus in the Tibetan version (s. 7) there comes an extra line: *de. nas. dbyibs. kyi. mtshan. ñid-ni-rnam. pa.bzi. śes. gsuñs. pa. la*, which may be restored as आकृति लक्षणं तस्मात् चतुर्विधं उदाहृतम् । In view of the fact that in the next lines four kinds of shapes of the face are spoken of, the line as found in Tibetan seems to have been in the original text. Again, after sloka 86 ab, the Tibetan text

adds: **आत्रेयतिलके इति नवताललक्षणम्**, which also must have existed in the original.

At the end of the sanskrit version, there is given a table of the measurements of the images according to various *tālas*, namely:—

- (1) *Navatāla* or 108 angulis or 868 *yavas*
- (2) *Astatāla* or 96 angulis or 768 *yavas*
- (3) *Sattāla* or 72 angulis or 576 *yavas*
- (4) *Daṣatāla* or 120 angulis or 960 *yavas*
- (5) *Saptatāla* or 84 angulis or 576 *yavas*
- (6) *Catustāla* or 48 angulis or 384 *yavas*.

It should be noted here that these measurements do not occur at all in the Tibetan version.

ORIGINAL NAME OF THE WORK.

After reading both the Sanskrit and Tibetan versions critically, a question naturally arises in our mind: What is the original name of this *Silpa* work? Was it originally known as *Pratimā-māna-laksana-nāma* or by some other name? The Tibetan version begins saying explicitly: *ryya. gar. skad. du. pra-ti-mha. mam. la. ksa. ni. nha. ma.* meaning that in the Indian language (the book is called) *Pratimā-māna-laksana-nāma*. Our Sanskrit version, however, does not begin with any name of the book, but only with a salutation to Lord Buddha. The Sanskrit version, then, proceeds to significant slokas (s. 1-2), which say that whatever theories regarding the measurements of images have been propounded by the sages of old in the *Ātreya-tilaka* and other Buddhist *sāstras* collecting them all together in proper order and bowing down to the omniscient God, the *lakṣana* of images is being stated.

It seems that the writer of our *Silpā-Sāstra* compiled his work from several Buddhist *sāstras*, among which was *Ātreya-tilaka*. The Tibetan translation sometimes finishes the measurements of a *tāla* by saying **आत्रेयतिलके इति नवताललक्षणम्**

Thus, though the Tibetan version calls the work *Pratimā-māna-laksana-nāma*, yet at the end of some chapters it calls the work *Ātreya-tilaka*. At the end of the work, the Tibetan translator, however, again calls his work—*Pratimā-laksanam* by *Ātreya*. The Sanskrit Ms. unfortunately is not consistent in naming the work. At one place the Sanskrit text says—
इति देवीलक्षणे अष्टतालः । In another place it has आत्रेयलक्षणे षट्तालस्य लक्षणम् । In four other places, it, however, mentions like the Tibetan text—*Ātreya-tilaka*. The Sanskrit Ms. ends by saying—आत्रेयतिलके जीर्णोद्धारः समाप्तः । In śloka 88, we have mention of *Ātreya-laksanam*: कीर्तितं च यथान्यायमेतदात्रेयलक्षणम् ।

Thus, it seems that from the Tibetan version, we get two names for our *Silpa* work :—

- (i) *Pratimā-mānā-laksanam* by the sage *Ātreya*, and
- (ii) *Ātreya-tilaka*.

The Sanskrit version, however, suggests three different names :—

- (i) *Devi-laksanam*
- (ii) *Ātreya-laksanam*, and
- (iii) *Ātreya-tilaka*.

The Sanskrit version does not at all mention the name—*Pratimā-māna-laksanam*. We can, therefore, dismiss it as being not the name of the original book. Two other names *Devi-laksanam* and *Ātreya-laksanam* as suggested by the Sanskrit version, may also be likewise dismissed. The only other possible name, which is left to us, is—*Ātreya-tilaka*, which is mentioned both by the Sanskrit and Tibetan versions. As the name of the book in Sanskrit Mss. comes towards the end of chapters, we are led to suspect that the name of the original work was *Ātreya-tilaka*, which the Tibetan translator was constrained to keep at the end of each chapter following the Sanskrit version, though he gave the book another name.

If we are to call the present work *Ātreya-tilaka*, how can we explain the fact that the work was compiled from *Ātreya-tilaka* and other works ? Thus we are led to the supposition that there were two works known as *Ātreya-tilaka*, one of which was perhaps bigger than the other. *Ātreya-tilaka*, No. I was the bigger and older recension than *Ātreya-tilaka* No. II. It is possible that our present compiler used the bigger edition of *Ātreya-tilaka* in compiling his own work and named his compilation after his original source. Such cases of naming a work after the original are not rare in the history of Sanskrit Literature. It, therefore, seems that there was a bigger recension of *Ātreya-tilaka*, and the present one is the smaller recension of *Ātreya-tilaka*, or rather it is an *Ātreya-tilaka-samkṣepah*. This is the only explanation that we can offer, otherwise we cannot explain how the work may be called *Ātreya-tilaka* at the end of most chapters (both in Sanskrit and Tibetan versions) and how in the opening verses it could be stated that the work is compiled from *Ātreya-tilaka*.

How is it then that the Tibetan version mentions the name *Pratimā-māna-laksanam* ? The Tibetan translator found that no name of this *Silpa* work had been given in the beginning of the Sanskrit version. He, however, found in the opening verse, the following line: उक्तं यत् पूर्वमुनिभिः प्रतिमामानलक्षणम् and he picked up प्रतिमामानलक्षणम् as the name of the work,

In the *Agnipurānam*, we here of an *Ātreya-tantra*, which is said to be a *Silpa* work. We cannot say whether there is any connection between *Ātreya-tantra* and this *Ātreya-tilaka*.

AUTHOR OF THE WORK

Who was the author of this *Silpa* work ? At the end of the Tibetan translation we find it stated that the work was written by the great sage *Ātreya*, after whom the work has been sometimes called *Ātreya-tilaka*, though here in the Tibetan

version he professes to be the writer of *Pratimā-māna-lakṣa-nam*. Ātreya is said to be the son of the sage Atri. There are three sages known as Ātreya, namely, Datta, Soma and Durbāsāh. We do not know to whom of these three sages the present work is to be ascribed. Ātreya is known more as the writer of law and medical books.

It is interesting to note that though Ātreya is said to be an orthodox Hindu sage, the present work contains a tinge of Buddhism. The book, as has already been pointed out, begins with a salutation not to Śiva or Visnu, but to Lord Buddha. Again the opening verse explicitly says that the present work is compiled from Buddhistic Śāstras. Leaving apart the consideration of the inclusion of this work in the Buddhist Encyclopædia of Tibet, the above facts show the Buddhistic character of the work. We cannot say that the first few lines are later additions, because we find them existing in the Tibetan translation. They, therefore, must have been in the original Sanskrit at the time of their Tibetan translation.

How can a Buddhist work be composed by a Hindu sage? It may be that the present work was composed under Buddhistic influence and it was simply ascribed to Ātreya to give it the appearance of high authority. It simply passes by the name of Ātreya and perhaps was not composed by him.

DATE OF COMPOSITION.

What is the date of the composition of this book? It is difficult to answer this question. Neither the Sanskrit text nor the Tibetan version mentions any date which might prove helpful to us. We have, however, some indirect evidence to determine the age of the book. We know that the Tibetan literature grew up only after the introduction of Buddhism in Tibet in the seventh century A. D. The next four centuries (seventh to eleventh centuries) saw the rise of Tibetan literature mainly through the translation of Indian books. We can, therefore, say that the present *Silpa* work was trans-

lated into Tibetan somewhere between the seventh and eleventh centuries. We cannot place the date of the translation earlier than the seventh century nor later than the eleventh century. If we assume that the Tibetan translation was done in the seventh century A. D., we have to suppose that the Sanskrit version was in existence at that time and must have been composed sometime before the seventh century: it may be in the sixth or fifth century A. D..

In comparing our text with other Sanskrit books, we find a few parallel passages: For instance, our text has **द्वादशांगुलि तालं ।**

Sukraniti has : तदङ्गुलैः द्वादशभिर्भवेत् तालस्य दीर्घता ।
(IV, 82).

Again, our text reads : एकतालं मुखं कुर्यात् ।

Sukraniti reads : मुखं तालमिति स्मृतम् ।

We have in our text: अशास्त्रेण मुखं कृत्वा यजमानो विनश्यति ।

Mayavāstu has : प्रतिमा निम्नवदना यदि शिल्पी विनश्यति ।

In translating, the Tibetan translator has sometimes to keep the Sanskrit terms, as for instance,

कला—Ka.lam

कुमुदोत्पल—Ku.mu.da.autpa.la

तिल—tila

गोलक—go.la.kam

पद्म—padma

चर्चिका—tsa.ra.ci.kaha

लिंग—le.nga

बिम्ब—bim.ba

रेखा—re-khhās

In the sanskrit text, there are a few peculiar uses, for example, कन्यसी (in s. 131), which is a Vedic use for कनीयसी । The Vedic use is—yas instead of—iyas in the comparative use. In S. 117, we have विजानतु, which has been used perhaps for विजानातु । In S. 91, we have विशत्, which is rather peculiar, we use विशति and not विशत् । In S. 71, we had विन्ध्यात् but we have changed it to विद्यात् following the Tibetan reading rig.bya.

IX

- S.86-96 ab —Measurements of images according to अष्टताल
S.96 cd -104—Measurements of images according to सप्तताल
S.105-111ab—Measurements of images according to षट्ताल
S.111cd-118ab—Measurements of images according to दशताल
S.118cd-124—Measurements of images according to सप्तताल
S.125-130—Measurements of images according to चतुस्ताल
S.131-143—A discourse on जीर्णोद्धार ।

A few words should be said on the method followed in editing the Skt text. It should be borne in mind that like all *Silpa* Mss., our Ms. is also full of corruptions and clerical mistakes. There are many grammatical mistakes and metrical faults. We have taken the liberty to correct grammatical and metrical faults, otherwise it would be impossible to make any meaning out of the text. We are, however, careful in preserving the original readings in the notes. In many cases we have corrected the Skt. text with the help of the Tibetan version. Thus the Tibetan version has helped us much in checking the readings of our Skt. Ms. We have given the Tibetan and Skt. versions side by side to help the readers in comparing them.

In conclusion, I should like to express my thanks to Pandit Vidhusekhar Sastri, for his kind encouragement and valuable help, and also to my friend Sj. V. Gokhale, B. A. for his help.

My thanks are also due to Messrs. Moti Lal Banarsi Das for undertaking its publication.

ĀDI KUTIR
SANTINIKETAN
VISVABHARATI
15-5-26.

PHANINDRA NATH BOSE.

प्रतिमा-मान-लक्षणम् ॥

नमो बुद्धाय ॥

आत्रेयतिलके बौद्धशास्त्रेऽन्यैत पुरातने ।

उक्तं यत्पूर्वमुनिभिः प्रतिमामानलक्षणम् ॥१॥

तत्संहृत्यैवमेकत्र पिण्डीकृत्य यथाक्रमम् ।

नत्वा सर्वमिदं देवमूर्त्तिलक्षणमुच्यते ॥२॥

(1) T. has सर्वज्ञाप (thams. cad. mkhyin-pa. la)

(2) F. has हेतु (rgyu) (3) T, omits अन्यत्र

(4) T. has उक्तं यन्मुनिभिः पूर्वं (thub. pa. rnam. kyis. sdon. gsuns. gañ)

(5) S. ° मञ्जा ° ; T. lha. sku. देवतामूर्त्ता

* t. hams. cad. mkhyin. pa. la.

a. tehi. ri-la. sañs. rgyas. pañi. sdon. gyi. rgyu. dañ. bstan. bcos. su. sku. gzugs. tshad. kyi. mtshan. ñid. rnam. kyis .sdon. gsuns. gañ. (1)

Go. rim. ji. bshin. ltan. cig. du

de hdir. yañ. dag. bñdu. pañi. phyir

thams. cad. makhyin. la. phyag. htshal. nas

lha. skuñi. matshan. ñid. brzod. par. bya. (2).

(*) T. begins with:—

Rgya. gar. skad. du. pra. ti. mñha. mam. la. kñsa. ñi. nñha. ma.

Bod. skad. du. sku. gzugs. kyi tshad. kyi. tshan. ñid. cas.

bya. ba.

(S. 1-2). Salutation to Buddha.

Whatever theories regarding the measurement of *Pratimā* (image) have been propounded by the sages of old in the *Atreya-tilaka* and other old Buddhistic *sāstras*, collecting them all together in proper order and bowing down to the omniscient God, the *lakṣaṇa* (theory) of images is being stated.

द्वादशाङ्गुलितालं च वितस्तिर्मुखमेव च ।
 ज्ञेयमेकार्थनामैतद्व्यङ्गुलं गोलकं कला ॥३॥
 पल्लवानां चतुर्भागो मापनांगुलिका स्मृता ।
 ततोऽङ्गुल्यष्टभागेन यवं विद्याद्विचक्षणः ॥४॥
 अर्चानामङ्गप्रत्यङ्गमापनार्थमिति स्मृतम् ।
 अनेनैवं विधानेन मापयेत्प्रतिमां बुधः ॥५॥

- (1) S. °मेवार्थनामे°, T. has *don gcig miñ*=एकार्थनाम
 (2) T. has *lag pañi. padma* =हस्तपद्म ।
 (3) S. विद्यात्
 (4) T. has *de bzin du* =एवं

Sor. mo. beu. gñis. lag. mthil.† dan
 gadon. dan. mtho. yan. de. bshin. du
 don. gcig. miñ. du. han. hdi. Śes. bya
 ka. lam. sor. gñis. go. la. kam (3).

Lag. pañi. padmhi. bazi. cha. la
 sor. moñi. tshad. du. Śes. par. bya
 de. nas. sor. mo. brgyad. cha. yis
 nas. su. mkhas. pas. rig. par. bya (4).

Skū. yi. yan. lag. ñid. lag. gi
 chag. tshad. don. shes. gsun. pas. na
 rnam. pa. hdi. yis. de. bzin. du
 mkhas. pas. chag. tshad. gzal. bar. bya (5).

(†) T. hthil, we suggest *mthil*.

(s. 3) It should be understood that twelve *angulis* (fingers) make one *Tāla* or one *vitasti* or one *mukha* (face), and that two angulas make one *goloka* or *kalā*.

(s. 4) One-fourth part of the palm is known as the measuring *anguli*, and the expert should know *yava* to be the eighth part of an *anguli*.

(s. 5). This is to be remembered in measuring the different limbs of images. The learned should measure the image in accordance with this rule.

यत्किञ्चित् कायकार्यामं विभज्य नवभागतः ।

एकतालं मुखं कुर्याद्विस्तारं च तथैव च ॥६॥

वकाराकृति चूताभं मुखं खगाण्डभं तिलाकृति ।

सार्द्धांगुलविहीनं यत्तद्वकाराकृतिमिष्यते ॥७॥

- (1) S. द्रापका^० T. has *lus*=काय
 (2) S. वकारात्ति
 (3) T. a. *hbras*=अफल, which seems to have been used for
a. mra =चूत, आम्र ।
 (4) Not in T. It seems to have been brought into the
 body from the margin. We cannot explain it other-
 wise, compare आननं (s. 8) which seems to explain
 that the previous śloka refers to मुखं । It breaks the
 metre.
 (5) T. has *tila. hbras*=तिलफल like the form of *tila* (not
 flower, but) fruit. see also ś 9.
 (6) T. has *sormo gcig* =एकांगुलि । Before this, there is
 one extra line in T. which may be translated as
 आकृतिलक्षणं तस्मात् चतुर्विधं उदाहृतम् ।
 (7) नत । omitted in T.
 (8) T. has *matsan*=लक्षणम् ।

gañ. žig. cuñ. zad. lus. srid. kyī.
 cha. dgu. yi. ni. cha. gcig. dan
 mtho. gañ. gdon. du. byss. nas. ni
 de. bzin. du. rgyar. yaur. te (6).
 ba. yig. rnam. pa. a. hbras. dan
 mkhañ. hgrohi. sgo. na. tila. hbras. bžin
 * de. nas. dbvibs. kyī. mtshan. ŋid. ni
 * rnam. pa. bži. śes. gsun̄s. pa. la
 sor. mo. gcig. gis. dman. pa. ni
 ba. yig. rnam. pañi. mtshan. yin. te. (7).

* Not in S.

(s. 6) Dividing the length of the whole body into nine parts, the face should be made one *tāla* (long), the breadth being as much.

(s. 7). The face should be of the form of "va" or of a mango, or of a bird's egg or of a *tila*. If it is less by one and a half *angula*, it is the desired form of *va*.

द्वयङ्गुलेन विहीनेन चूताभमाननं भवेत् ।
 सार्द्धद्वयङ्गुलहीनं तु खगाण्डाकारमुच्यते ॥८॥
 वर्जयेद्यङ्गुलैर्यो यन्मध्ये तत्तिलाकृति ।
 चतुर्णामपि वक्त्राणां कपोलेषु विवर्जयेत् ॥९॥
 केवलं तिलसस्थानं नारीणामिष्यते मुखे ।
 अशास्त्रेण मुखं कृत्वा यजमानो विनश्यति ॥१०॥

(1) T. सार्द्ध एका°

(2) S. °लयन्त्रतामध्ये यं तिला°

A/c to T. त्र्यङ्गुलं वर्जितं यत्तु, उक्तं तिलफलाकृति ।

We suggest this: वर्जयेत् त्र्यङ्गुलं यत्र नामधेयं तिलाकृति ।

(3) Omitted in T.

(4) for केवलं T. has *ñes. pa=निश्चितम्* ।

(5) T. *lha. mo=देवीनाम्*

gañ. žig. sor. mo. gñis dman. pa
 a. ḥbras. lta. zes. byaḥi. gdon
 gañ. žig. phyed. bcad. sor. gcig. dman
 mkhaḥ. ḥgrohi. sgo. ñ. ḥdra. bar. brjod (8)

gañ. žig. sor. mo. gsum. sbañs pa
 tila. gyi. ḥbras. bu. ḥdra. bar. brjod
 gdon. ni. baži. po. rnam. la. yañ
 rnam. par. sbañ. bya. mgram. pa. la (9)

tila. ḥbras. dbyibs. kyis. ñes. pa. ni
 lha. mo. rnam. kyi. bžin. la. ḥdod
 bstan. bcos. ni. mthun. bžin. byas. na
 sbyin. bdag. rnam. par. ñmas. par. ḥgyur (10)

(s. 8) If it is less by two angulas, it becomes of the form of a "mango", and if it is less by two and a half angulas, it is said to be the form of an "egg".

(s. 9) That in which three angulas are left out, becomes, of the form of a *tila*. In the case of these four kinds of faces, the forehead should be left out of consideration.

(s. 10). Only *tila* is desirable in the case of female faces. If the face is made against the injunctions of the *sāstras*, the householder meets with ruin.

सशास्त्रेण मुखं कृत्वा वर्द्धते सहबान्धवैः ।

एवं शास्त्रागमं कृत्वा अर्चां तां कारयेद् बुधः ॥११॥

द्विगोलं शीर्षभागं च छत्राकारं प्रयोजयेत् ।

अङ्गुलार्धं द्विगोलं च ललाटं परिकीर्तितम् ॥१२॥

---

(1) S. एव, this line does not occur in T.

(2) S. अर्चनां, we read अर्चां तां ।

(3) T. has शिरोवेष्ट, उष्णीष (gtsug. dor)

(4) T. has कुर्यात् (bya)

---

bstan. bcos. mthun. par. bzin. mdzad. na

phan. tshogas. dan. ldan. gñen. dan. bcas (11)

[§ 11 cd. is omitted in T.]

gtsug. dor. la. la. sor. bzi. ste

gdugs. kyi. rnam. par. ḥdra. bar. bya

sor. mo. phyed. dan. sor. mo. bzi

dpral. pa. ru. ni. yons. su. graṅs (12)

(s. 11). Making the face in accordance with the *śāstras* one flourishes with his relatives. The wise should, therefore, make the images after acquiring a knowledge of the *śāstras*.

(s. 12). The head should be made two *golas* (four angulas) and of the form of an umbrella. The forehead is known to be two *golas* and half an angula.

तिर्यक् (भूत)ललाटस्य नियतं पञ्चगोलकम् ।

द्विकलो द्वियवश्चैव नासिकायाममुच्यते ॥१३॥

द्वियवश्चाग्रविस्तारो निष्कासं सार्द्धमङ्गुलम् ।

द्वयङ्गुलं पार्श्वयोरुर्ध्वं नासावंशं यवत्रयम् ॥१४॥

(1) S. त्रिर्यज

s. 13 ab. according to T. would be :

ललाटार्धस्य नियतं कर्त्तव्यं पञ्चगोलकम् ॥

But it seems to contradict the previous line where ललाट is said to be of $4\frac{1}{2}$ *angulis*.

s. 13 cd. according to T. would be :

द्वयङ्गुलं नयनं तद्वद् नासोर्द्धं सार्द्धमङ्गुलम् ॥

It differs from sanskrit where नासिका is 4 *angulas* and two *yavas*.

(2) This line is omitted in T.

(3) S. नाशावय

(4) According to T. पार्श्वं उर्ध्वं च

dpral. paḥi. phyed. kyi. ñes. par. ni

sor. mo. bcu. dan. ldan. par. bya

sor. gñis. mig. bar. de. bzin. du.

sna. gon. phyed. bcas. sor. mo. dan (13)

[s. 14 ab is omitted in T.]

sor. gñis. logs. dan. steñ. du. ste

snaḥi. rgyud. la. nas. gsum. mo (14)

(s. 13). (The length) across the forehead is determined to be five *golas*. The length of the nose is said to be two *kalas* and two *yavas*.

(s. 14). The extent at the top of the nose should be two *yavas*, and *niskās* should be one and a half *angula*. The height of sides should be two *angulas* and the stem of the nose three *yavas*.

अर्द्धाङ्गुलि समे वृत्ते वंशमूले यवद्वयम् ।

श्रोत्रसो त्रियवे स्यातां शंखाकृति सुशोभना ॥१५॥

इति मानसमायुक्ता जिह्वापिण्डी प्रशस्यते ।

तिलैपुष्पसर्माकाश शुकश्येनमुखोपमा ॥ १६ ॥

(1) T. अंगुलं; s. 15 a, according to T. is: नासावृत्तमंगुल स्यात् ।

(2) We suggest अवसी for श्रोत्रसी

(3) We suggest शंखाकृती सुशोभने

s. 15 cd. according to T. is: त्रियवं कर्णरन्ध्रं स्यात् । शंखा-
कृति सुशोभनम् ।

T. has one more *pādu*: मणियुक्तं बुधैः कार्यम् ।

(4) for पिण्डी T. has आगरे (*khym. du*)

for s. 16 ab T. reads इति मानं सम्यक्ज्ञानेन जिह्वागारे
प्रशस्यते ।

(5) T. reads जातिकुसुम

(6) For समाकाश, we suggest समानासा ।

sna. rdog. zlum. po. sor. mo. ste
rgyud. kyi. rtsab. nas. gñis. so
rna. ba. sñan. gyi. bu. ga. ni
nas. gsum. yin. te. śin. tu. mdzes
duñ. bzin. du. ni. ḥkhyil. ba. ste.

* mkhas. pa. yis. ni. tshad. ldan. bya. (15)

hdi. tshad. yañ. dag. rig. pa. yis
lcehi. khyim. du. rab. gsuñs. pa
tila. gyi. me. tog. sna. ma. dañ
ne. ts. okhra. yi. gdon. pa. bzin. (16)

(s. 15). Equal circles (of the nose) should be half an an-
guli each and the root of the stem two *yavas*. (The holes) of
the ears should be three *yavas* and beautiful like the form
of a conch.

(s. 16). The mouth, accompanied with these measurements,
is thus praised. It is comparable with *tila* flower, *samākās*,
and the mouths of the parrot and the hawk.

अङ्गुलं द्वियवं तस्या अधोभागं प्रचक्षते ।
 षड्यवमोष्ठकं कुर्यादुत्तरोष्ठश्चतुर्थवम् ॥१७॥
 त्रिभागाङ्गुलिका कार्या औष्ठकस्योपरि स्थिता ।
 अर्धरमोष्ठकं तुल्यं विस्तारेणाङ्गुलद्वयम् ॥१८॥
 निर्णकाशं षड्यवं मध्ये बिम्बरेखा च कारयेत् ।
 सूकनीचाङ्गुलाद्धेन किञ्चित् निर्मां तु कारयेत् ॥१९॥

- (1) S. प्रचक्षते
 (2) S. भोजकं, which here has no sense. T. reads अधरं or अधरोष्ठम् । We suggest षड्यवमोष्ठकं ।
 (3) S. भोजक^०
 (4) S. अधरं भोजकं, according to T. मुखस्य अधरं तुल्यं ।
 (5) T. reads नानारेखा (sna. tshogs.ri. ka).
 (6) T. has पृथक् संधि (gyes. mtshams)
 (7) for सूक T. has literally मुखकोण (zal. gyi. gru)
 (8) S. चांगुलो^०

sor. geig. dan. ni. nas. gñis. te
 de. yi. hog. gi. cha. ru. gsuñs
 ma. mchu. la. ni. nas. drug. ste
 ya. mchu. la. ni. nas. bžir. bya. (17)
 bar. sgros. steñ. du. gnas. ni
 sor. mo. yi. ni. sum. char. bya
 žal. gyi. ma. mchu. mtshuñs pa. la
 rgya. ru. sor. mo. gñis. su. bya. (18)
 gyes. mtshams. nas. drug. dbus. su. ni
 sna. tshogs. ri. ka. bri. bar. bya
 žal. gyi. gru. yañ. sor. mo. phyed
 cuñ. zad. tsam. žig. dmañ. bar. bya. (19)

(s. 17). Its lower portion is known to be one angula and two *yavas*. The upper lip should be six *yavas* and the lower lip four *yavas*.

(s. 18). The portion above the upper lip is to be made three-fourth of an angula and equal to the upper lip thus making up two angulas in extent.

(s. 19). In the parting region *bimba*-lines should be drawn, and half an angula below the corners of the mouth, it should be made a little deep.

द्वयङ्गुलं चिबुकं तिर्यग्गायाव्मेन यथा दश ।
 अर्द्धाङ्गुलं भ्रुवोर्मध्यं दीर्घं पञ्चाङ्गुलं भवेत् ॥२०॥
 यवार्द्धमाना भ्रुवेणा चायाकृतिरखण्डिता ।
 द्वयङ्गुलं द्वियवं नेत्रमायतं तच्चिभागतः ॥२१॥
 लोचनस्य त्रयो भागं तथा तारं प्रकीर्तितम् ।
 तस्य भागत्रयं कुर्यादसितं संप्रकीर्तितम् ॥२२॥

(1) S. चा या°

(2) तार and असित—the places of these two words are apparently interchanged in T. The skt. text seems to be tampered with and part of it lost.

(3) T. omits this line and brings in another *pāda*.

kos. koḥi. zeṇi. du. sor. gñis. te
 srid. kyī. tshad. du. nas. bcu. ḥo
 sor. phyed. smin. maḥi. dbus. su. ste
 sor. mo. lñ.* ni. riñ. du. bya. (20).

nas. phyed. smin. maḥi. re. khḥḥi. tshad
 ma. ñis. gzu. yi. dbyibs. ḥdraḥo
 sor. gñis. nas. gñis spyān. la. ste
 rgya. yis. sum. cha. spyān. gyi. ni (21).

sum. cha. nag. por. yañ. dag. gsun̄s
 de. yi. sum. cha. spyin. ḥbras. yin
 nas. phyed. rdzi. maḥi. tshad. du. gnas. (22)

* T. has *lta*, we suggest *lñ* पंच

(s. 20). The chin should be two angulas broad and ten *yavas* long, the distance between the eye brows should be half an angula and the length five angulas.

(s. 21). The line of the eye-brow should be half a *yava* unbroken and of the form of *cāyā* (?). The eye should be two angulas and two *yavas* and the three-fourth of it (eye-brow).

(s. 22). The pupil should be known as forming the third part of the eye. Its one-third part should be made black—this is well-known.

कुमुदोत्पलपत्राभे पद्मपत्रस्य सोदरे ।

अपाङ्गे द्वे काले ज्ञेये नेत्रमध्यश्च द्वयङ्गुलम् ॥२३॥

कर्णौ द्वयङ्गुलविस्तारौ दीर्घन्तु चतुरङ्गुलम् ।

पृष्ठतः कर्णनिष्काशं द्वयङ्गुलं परिकीर्तितम् ॥२४॥

(1) S. °पत्राभं

(2) S. °पत्रेण

(3) S. सोदरम्

(4) Indistinct in T.

(5) According to T. the literal translation is कर्णपृष्ठनिष्का-
शात् ।

T. has ḥbyuñ. sa=उद्भवस्थान=निष्काश ।

S. reading पृष्ठतः कर्णनिष्काशं cannot be construed here.

ku. mu. da. autpa. la. ḥdab ḥdra. dañ.

padmaḥi. ḥdab. ḥdra. lta. bu. ḥdra

mig. mthar. sor. bžir. śes. par. bya

* myos. ḥdab. la. ni. sor. mo. geig (23)

śñan. gyi. zen. du. sor. mo gñis

srid. du. sor. mo. bži. yin. no.

śñan. gyi. rgyab. kyi. ḥbyuñ. sa. nas

sor. mo. gñis. su. yons. su. grags. (24).

* Not clear.

(s. 23). The corners of the eyes should be like the leaves of lily (*kumuda*) and lotus (*padma*) and should be known to be two *kalas* and the inner portion of the eye should be two *angulas*.

(s. 24). The ears should be two *angulas* broad and four *angulas* long. The out-coming back portion of the ear should be known as two *angulas*.

ट्रुटिका द्वयंगुलं सम्पत्तदद्धाककुंदा भवेत् ।

अंगुलस्य चतुर्थांशः कर्णपान्यस्तु विस्तरे ॥२५॥

त्रियैवाः कर्णयो गुह्यं यथाशोभा च पालिका ।

कर्त्तरी मूलसंस्थानं कर्णनालम्प्रकीर्तितम् ॥ २६ ॥

(1) T. of 25 ab is not clear, our xylograph is not legible.

(2) S. ककुनां, for which we suggest ककुदा meaning projection or elevation.

(3) T. has चतुरंश

(4) S. कर्णवृत्ति, for which we suggest कर्णगत्याः

(5) S. पार्शिका, for which we suggest पालिका । T. has. *mu. khyud*=circumference=पालिका । T. adds after पालिका, *nan*=मध्ये ।

(6) According to T. 26 cd, may be put thus:—

कर्णस्य पालिकामूलात् कर्त्रयाकृति प्रकीर्तितम् ।

(7) T. has द्वि०

* ḥduñ. ḥkhyud. yañ. dag. sor. mo. phyed

* re. red. steñ. gi. rguñ. por. bya

sor. mo. yi. ni. bñi. cha. yis

sñan. śal. gyi. ni. zeñ. yin. no. (25)

sñan. gyi. gsañ. gnas. nas. gñis. te

ji. ltar. mdzes. pa. mu. khynd. nañ

sñan. gyi. mu. khyud. rtsa. ba. nas

gri. gug. dbyibs. su. rab. tu. grags. (26)

* Not clear.

(s. 25). The *trutikā* is two angulas, the elevation should be half of it, and the circle of the ear should be one-fourth of an angula in breadth.

(s. 26). The inner portions of the ears should be three *yavas* and the circumference should be as becoming. The root of the ear should be like a small sword; the ear canal should be known as such.

कर्णयोरुभयो मध्ये मस्तकोऽष्टादशांगुलः ।
 चतुर्दशांगुलं पृष्ठं ललाटस्य न संशयः ॥ २७ ॥
 भ्रूरेखा नेत्रयोमध्ये गोलकं परिकीर्तितम् ।
 अष्टांगुलं भवेन्मध्यं चिबुककर्णमूलयोः ॥ २८ ॥
 तथा चिबुललाटं च कर्तव्यं नेत्रयोः समम् ।
 सूक्ष्णी तारके चापि समसूत्रेण मापयेत् ॥ २९ ॥

(1) T. has *sor. gnīs. bcu. gcig*=एकादशकलम् ।

T. has an extra *pāda*, which may be translated thus :

उक्तं तालद्वयं वापि ।

Probably, it has been taken from a marginal note in Ms. before the Tibetan translator.

(2) S. चिबुका

(3) S. तारकायश्च

sñan. gñis. dag. gi. dbus. kyi. ni.

dbu. la. sor. mo. bco brgyad. du

* yañ. na. mtho. do. ñid. du. gsuñs

dbral. pañi. rgyab. kyi. phyogs. la. ni

sor. gñis. bcu. gcig. the. tshom. med. (27).

smin. mtshams. spyān. dbus. dag. la. ni

sor. mo. gñis. su. yon̄s.su. grags

sñan. gyi. rtsa. dañ. kos. koñi. bar

sor. mo. rñams. ni. brgyad. du. ḥgyur (28)

de. bñin. kos. ko. dbral. ba. dañ.

spyān. dag. kyañ. ni. mtshun̄s. par. bya

ñal. gyi. gru sñgs. mig. ḥbras. dañ

thig. ni. mñam. pos. gñal. bar. bya (29)

(s. 27). The head between the two ears should be eighteen angulas, and the surface of the forehead is undoubtedly fourteen angulas.

(s. 28). Between the eyes the line of eye-brow should be one golaka, and the distance between the chin and root of the ears should be eight angulas.

(s. 29) The chin and forehead should be made parallel to the eyes and the corners of mouth and pupils should be measured in the same line.

भुरेखा कर्णशीर्षश्च समसूत्रेण तौडयेत् ।

गुटिका नेत्रमध्ये च तथैव समतौडनम् ॥ ३० ॥

द्विगोलं मुखनिष्काशं ग्रीवायामस्तथैव च ।

स्कन्धमूलाच्छ्रुते मूलं यावत्स्यात् गोलकत्रयम् ॥ ३१ ॥

(1) T. has कर्णमूलं

(2) We take it in the sense of मापयेत् । T. has
मापयेत् ।

(3) T. has कर्णाग्र (4) S. °मध्यं

(5) We take it in the sense of सममापनम् ।

(6) T. has कराटोर्ध्वम्

(7) S. °यान°

(8) S. गालकयत्रम् ।

smin. maḥi. re. khḥ. sñan. rtsaḥi. thig
thig. gis. mñan. du. thad. par. bya
snan. gyi. mdun. khyud. spyān. dbus. kyañ
de. b'zin. du. ni. mñan. par. g'zal. (30)

lkog. maḥi. sten. ni. sor. mo. b'zi
mgul. paḥi. srid. kyañ. de. b'zin. no
phrag. rtsa. dañ. ni. yañ. sñan. rtsaḥi. bar
ij. or. m. srid. sodrug. yin. no. (31)

(s. 30). The line of the eye-brow and the upper portion of the ear should be measured in the same line; the forepart of the ear and the centre of the eye should also be measured likewise.

(s. 31). The extent of the mouth should be two *golas* and the length of the neck as much. From the root of the shoulder up to the root of the ear, it should be three *golakas*.

चिबुकाधो यथाशोभं कर्तव्यं मांसवर्त्तनेम् ।
 तदालम्बप्रमाणेन चिबुकाकर्णमूलयोः ॥ ३२ ॥
 मौलिकोऽथ जटाबन्धः कुञ्चितो वा शिरोरुहः ।
 किरीटं शिखं चैव मुकुटं खण्डमेव च ॥ ३३ ॥

- (1) अधः is not in T.
 (2) T. suggests वृत्तकम् (*zlum. ha*)
 (3) S. gives a totally different reading: गृहिनी हासयेत्सता-
 कम् । which has no connection here. We reconstruct
 the *pāda* from Tibetan. In T. this ś. has 3 *pādas*.
 (4) Before this. T. has an extra *pāda*.
 (5) T. reads केशवेणिका (*skra. yi. lhas. ma*)
 (6) S. किरीटि
 (7) T. has शिखाबन्धः (*thor. tsugs*), It seems खण्ड° has
 been used instead of शिखाण्ड°.

kos. koḥi. śa. ni. zlum. pa. ste
ji. ltar. mdzes. par. byas. nas. ni
de. yi. tshad. du. ḥphyañ. baḥi

- * *kos. koḥi. khuñ. dañ. sñan. khun. gi*
 * *dbus. kyi. khuñ. ni. thuñ. ñiñ dmaḥ (32)*
cod. pañ. dan. ni. ral. pa. bcinś
ḥkhyil. ba. skra. yi. lhas. ma. dañ
gtsug. phud. dañ. ni. rtse. mo. gsum
dbu. rgyan. dañ. ni. thor. tshugs. bcinś (33)

* Not in S.

(s. 32). Below the chin, the rounded flesh should be made as becoming, and it should fit in with the chin and the roots of the ears.

(s. 33). The hair on the head should be matted or curled, or there should be a *tira* (*kirīta*) or a diadem (*trisīkha*) or a crown (*mukuta*) or a *khandā* (?).

तेषामष्टांगुलं दीर्घं कर्तव्यं नाधिकं ततः ।

मुखाकारं प्रवक्ष्यामि शुभं वा यदि वाऽशुभम् ॥ ३४ ॥

किञ्चित्प्रहासितं कुर्यान्मधुरं लक्षणांनितम् ।

कषायं कटुकं क्रुद्धमाम्लैतिकं तथैव च ॥ ३५ ॥

चक्रं वेदनसंस्थानं दूरतः परिवर्जयेत् ।

अतः परं प्रवक्ष्यामि देहानां मानलक्षणम् ॥ ३६ ॥

- (1) Tibetan translator takes S. 34-35 together.
- (2) In T. किञ्चित् goes with the preceding sloka.
- (3) T. has प्रहासदिव
- (4) S. *मधुरां, it is omitted in T.
- (5) S. लक्षणा°
- (6) omitted in T.
- (7) For this pāda T. has वेदनसंस्थानं योग्यं कृत्वा ।
- (8) S. वेदन°
- (9) S. माल°

de. rnam. sor. mo. brgyad. du. rin
 de. bas. lahag. par. mi. byaho
 dge. dan. mi. dge. hchar. hgyur. paḥi
 ḥal. gyi. rnam. pa cuñ, zad. ni. (34)
 mdzum. ḥin. mñen. pa. byas. nas. ni
 mtshan. ñid. dan. ni. ldan. par. bya
 bska dan. tsha. ba. dan. ni. khro
 de. bzin. du. ni. sgyur. dan. kha. (35)
 gdon. gi. dbyibs. ni. rigs. byas. nas
 rin. du. yon. su. span bar. bya
 de. nas. gzan. yan. bsad.hya. ba
 lus. kyi. tshad. kyi. mtshan. ñid. ni. (36)

(s. 34). They should not be made bigger than eight angulas in length. Now, I shall speak of the form of the mouth—about its auspiciousness or inauspiciousness.

(s. 35-36). It should be made slightly smiling, pleasant and possessed of all good signs. One should absolutely avoid the construction of the mouth which is passionate, impetuous, wrathful, sour or bitter or circular. Now I shall speak of the measurements of the limbs.

हिक्रान्तो नाभिपर्यन्तं द्विमुखं कारयेत् बुधैः ।

नाभितो वृषणमूलं तिर्यक् पार्श्वेहि ते तथा ॥ ३७ ॥

हिक्रान्तचूचकयो मध्ये चूचुकान्तरमेव च ।

ग्रीवापार्श्वात् भुजशीर्षन्तालमेकं प्रकीर्तितम् ॥३८॥

(1) T. ग्रीवासान्ध (*mgrin. paḥi. mtshams*)

(2) T. suggests द्विजः (*gñis. skyes*)

(3) S. चोस्तया

(1) Before this, T. has an extra *pāda*.

*mgrin. paḥi. mtshams. nas. lte. baḥi. bar
gñis. skyes. ḡdon. pa. gñis. su. bya
lte. ba. ḥdoms. kyi. sba. ba. dañ
rtsa. nas. ḥphred. la. logs. dag. dañ (37)*

* *ḥphoñs. rtsos. dag. dañ. de. bzin. du
mgrin. mtshams. nu. maḥi. dbus. dag. dañ
nu. maḥi. mthar. yañ. de. bzin. du
mgrin. logs. dbuñ. paḥi. rtse. mo. rnames
mtho. reḥi. tshad. du. rab. tu. ḡsuñs (38)*

* Not in S.

(s. 37). From the end of the neck up to the navel, the wise should make it two mouth's length, and from the navel up to the bottom of the scrotum, the cross length should be likewise.

(s. 38). From the end of the neck up to the nipple, the distance between the nipples and that between the side of the neck and the top of the arm are known to be one *tāla* (each).

नाभिचूचकयोर्मध्यभागश्चतुर्दशांगुलम् ।

समसूत्रं च कर्तव्यं हिक्का चासाग्रमेव च ॥ ३९ ॥

अंसयोर्मध्ये विस्तारः त्रितालः समुदाहृतः ।

अक्षं षडंगुलं कुर्यात्तथा वक्षः स्तनान्तरम् ॥ ४० ॥

(1) S. मध्ये

(2) S. °श्च तु दशा° as the T. has चतुर्दशा°, we accept T. reading, though it has a little metrical fault.

(3) T. has दातव्यं (*gdab. par. bya*)

(4) T. has वक्षोधः (*brañ. gi. źol*)

(5) S. त्रितलः For the first *pāda* of s. 40, T. gives a different reading: देहस्य मध्यविस्तारः suggesting different parts of the same measurement.

(6) T. has *rgyab. la* meaning पृष्ठे or पश्चात्, should we read पश्चात् according to T. ?

(7) S. कक्षः, T. has वक्षः (*brañ*). we take the T. reading.

lte. bañi. nu. mañi. bar. cha. ni

sor. mo. rñams. ni. bcu. bñi. ste

thig. ni. mñam. du. gdab. par. bya

de. bñin. mgrin. mtshams. brañ. gi. źol. (39)

lus. kyi. rked. pañi. rgya. la. ni

mtho. ni. gsum. gyi. tshad. du. gsuñs

rgyab. la. sor. mo. drug. dag. bya

de. bñin. brañ gi. nu. mañi. mthar. (40)

(s. 39). The part between the navel and the nipple is fourteen angulas. The end of the neck and the top of the shoulders should be made in the same level.

(s. 40). The extent between the two shoulders should be three *tālas*. *Aksha* should be six angulas and the breast also should be likewise.

एकगोलप्रमाणं च चूचुकापार्वमडलम् ।

द्विवयं चूचुकं वृत्तं त्रियवं नाभिमण्डलम् ॥ ४१ ॥

निम्ननाभिश्च कर्तव्या दक्षिणावर्तलाञ्छना ।

द्व्यंगुलौ वृषणौ स्यातां मेढं तु चतुरंगुलम् ॥ ४२ ॥

हिचावष्टांगुलावृद्धं पीनवृत्तौ सुशोभनौ ।

भ्रुजायामं प्रशंसन्ति तन्नामुखचतुष्टयम् ॥ ४३ ॥

(1) T. has चूचुकाग्रं (nu. mahi. rtse. mo)

(2) S. निम्नं

(3) T. adds *mdzes* meaning "fine" (सुशोभना)

(4) T. reads द्वयंगुलं (*sor. gnis*)

(5) This *pāda* and next line are omitted in T.

(6) S. °चूद्धं

(7) This line and next *pāda* and last *pāda* of §44. are omitted in T.

nu mahi. dkyil. ḥkhor. logs. su. ni
sor. mo. gñis. kyī. tshad. kyis. so
nu. mahi. rtse. mo. nas. gñis. zlum
nas. gsum. lte. baḥi. dkyil. ḥkhor. la (41)

lte. baḥi. zbas. ni. mdzes. byas. la
gyas. su. ḥkhyil. bas. mtshan. paḥi
sor. gñis. gsañ. paḥi gñas. la. ste

* sor. gñis. bcu. ni. lag. nar. la. (42)

* Not in S.

[§. 43. Omitted in T.]

(s. 41). The side region of the nipple should measure one *gola*, the round nipple should be two *yavas* and the circle of navel three *yavas*.

(s. 42). The navel should be made deep and have the marks of its whirlpool; the serotum should be three angulas and penis four angulas.

(s. 43). *Hicha* should be eight angulas, fat, rounded and beautiful. The length of the arm is extolled by the learned to be four faces length.

वाहूचाष्टकलौ स्यातां प्रवाहू नवगोलकौ ।

त्रिगोलं करदीर्घं तु तावती मध्यमांगुलिः ॥ ४४ ॥

कुर्यात् द्विगोलमंगुष्ठं तत्तन्या च कनीयसी ।

मध्यमाया नखार्द्धेन होना चानामिकांगुलिः ॥ ४५ ॥

हीना नखेन विज्ञेया मध्यमस्य प्रदेशिनो ।

अंगुष्टस्य तु विस्तारं कल्पयेत् यवा नव ॥ ४६ ॥

(1) S. °दोघ्रन्तं

(2) S. भावती

(3) T. has मध्यमायायामात् (*gun. mohi. sad. las*)

(4) S. नखो°

(5) We suggest for it मध्यमाया

(6) T. has भवन्ति

(7) S. यवा नव

[Ś. 44 a b omitted in T.]

sor. gñis. gsum. ni. lag. pañi. srid
de. yi. srid. du. guñ. moño. (44)

mtho. bon. la. ni. sor. bzi. bya
de. dan. mtshuns. ha. mtheñu. chun
guñ. moñi. srid. las. sen. phyed. kyis
dman. pañi. sor. mo. min. med. do. (45)

guñ. moñi. srid. las. sen. *gan. dman
mdzub. mo. ru. ni. ses. har. bya
mthe. bo. chen. yi. rgya. ru. ni
žen. la. nas. rdog. dga. yin. te. (46)

* We suggest dan.

(s. 44). The upper arm should be eight *kalas* and the fore-arm nine *golakas*. The length of the hand should be three *golas*, and the middle finger should be so much.

(s. 45). The thumb should be made two *golas*, the little finger also should be equal to it, the ring finger is half a nail less than the middle finger.

(s. 46). The index finger should be known as one nail less than the middle finger. The breadth of the thumb should be made nine *yavas*

माद्धमष्टयवं तिर्यङ् मध्यमायाश्च योजयेत् ।

उभौ चाष्टयवौ कृत्वा सप्त यवा कनीर्यसी ॥ ४७ ॥

कनिष्ठा मूलतो बन्धो मणोः पञ्चांगुलो मैतः ।

तत्प्रमाणेन जानीयात् तिर्यक् करतलस्य तु ॥ ४८ ॥

(1) T. has मान (*tshad*)

(2) S. °यवं

(3) T. has ह्वात्वा (*rig*)

(4) has अनामिका (*mthehu-chun*)-After कनायसी T. has *ses* meaning जानीयात् ।

(5) S. बन्ध°

(6) S. °गुलं

(7) S. मत्स

(8) S. °तलस्यात्

phyed. dan. bcas. pañi. nas. brgyad. gyis
 guñ. moñi. tshad. ni. mdzes. par. bya
 gñis. po. nas. rdog. brgyad. du. rig
 mthehu. chuñ. ni. nas. bdung. ses. (47)
 mthe. ba. chuñ. rtsa. nas. mkhrig. ma. la
 sor. mo. rnama. ni. lna. ru. hdod
 lag. mthil. dbus. kyi. zen. la. yan
 de. yi. tshad. kyi. ses. har. bya. (48)

(s. 47). The breadth of the middle finger should be made eight and a half yavas, that of both should be eight yavas and that of the little finger seven yavas.

(s. 48). From the root of the little finger up to the wrist should be known as five angulas; the same measurement should be applied for the breadth of the palm.

अंगुष्ठमूलतो बन्धमणे र्यावत् द्विगोलकम् ।

अंगुष्ठमूलात्तार्जिन्या मूलं सार्द्धकलं भवेत् ॥ ४९ ॥

अंगुन्यस्तास्त्रिपर्वाः स्युर्द्विपर्वोअंगुष्ठको भवेत् ।

अंगुष्ठस्यांगुलीनां च समपर्वो विधीयते ॥ ५० ॥

(1) S. °मूली°

(2) T. has द्वयगुलं (*sur. mo. gnis*).

(3) S. कलेत् , T. has. भवेत् (*hgyur*)

(4) S. °यर्धा

(5) S. द्विपचो

(6) T. has कथ्यते (*brjod*)

mthe. bohi. tshigs. nas. mkhrig. maḥi. bar

ji. srid. sor. mo. bzi. yin. no

mthe. bohi. rtsa. nas. mdzub. moḥi bar

ji. srid. sor. mo. gñis. su hgyur. (49)

sor. mo. rnam. ni. tshigs. pa. gsum

mthe. bo. la. ni. tshigs. gñis. hgyur

sor. mo. so. so. rnam. kyi. ni

tshigs. pa. rnam. ni. mñam. du. brjod. (50)

(s. 49). From the root of the palm up to the wrist should be two *golakas*, and from the root of the thumb up to the root of the index finger should be measured one and a half *kala*.

(s. 50). *The anguli* (finger) should have three parts and the thumb should have two parts. The parts of the thumb are prescribed to be equal to the parts of other fingers.

सुवृत्ताग्रसूक्ष्माश्च सुसन्धीश्च प्रयोजयेत् ।

स्वागुलार्धमखं तिर्यक् पवीर्द्ध दीर्घमेवं च ॥५१॥

मूलेऽर्द्धचंद्रसंयुक्तं करजं कारयेत्बुधः ।

पार्श्वे पञ्चागुलं कुर्यात्तत्पार्श्वमगुलद्वयम् ॥५२॥

पूर्णं करतलं कुर्यात् शुभलेखोपशोभितम् ।

हस्तरेखां प्रवक्ष्यामि देवानां शुभलक्षणाम् ॥५३॥

(1) S. सुवर्णिता

(2) T. has सुखं सन्धिश्च योजयेत् (*tshigs. ha. rnam. ni bde. bar. sbyar*) for the first *pādu*, T, reads वृत्राग्रा सूक्ष्म दीर्घाश्च

(3) It is omitted in T.

(4) T. has नखमूलं (*sen-moḥi. rtsa. ba*)

(5) S. पूर्णं

(6) T. has रेखा^० (*re. khas*)

rtse. mo. zlum. zin. phra. bar. rin
tshigs. pa. rnam. ni. bde. bar. sbyar
so. la. sor. phped. rtse. mo ste
hphred. la. tshigs. phyed. de. bzin. du. (51)

sen. moḥi. rtsa. ba zla. phyed. kyi
rnam. pa. can. du. mkhas. pas, bya
phyag. ni. sor. mo. lña par. bya
logs. dai. sor. mo gñis. yin. no. (52)

phyag. gi. mthil. ni. gañ. bar. bya
dge. baḥi. re. khḥas. ñi. bar. mdzes
phyag. gi. re. khḥa. ḥchad. ḥgyur. ba
lha. rnam. kyi ni. dge. baḥi. intshad. (53)

(s. 51). The tips should be round and pointed and the joints well defined. The breadth of the nail should be half of its angula, and the length should be half the *parva* (parts).

(s. 52). The wise should make a nail like a half moon at the tip. The *pāni* should be five angulas and its side two angulas.

(s. 53). The whole of the palm should be adorned with auspicious lines. I shall now speak of the lines on the hands of god which are marks of auspiciousness.

शंखं पद्मं ध्वजं वज्रं चक्रं स्वस्तिककुण्डली ।
 कलशं शशिनं छत्रं श्रीवत्साङ्कुरामेव च ॥५४॥
 त्रिशूलं यवमालाञ्च कुर्वीत वसुधां तथा ।
 नाभिगुह्यकयोर्मध्येनोरुमूलं समं करेत् ॥५५॥
 द्विवितस्त्यरुदीर्घत्वं जंघा दैर्घ्यं मुखद्वयम् ।
 जानुनी द्विकले^० स्यातां गुल्फावेककलौ स्मृतौ ॥५६॥

- (1) T. has राजचिह्नम् (*rgyal. mtshan*)
 (2) T. has शक्ति (*sa. kti*)
 (3) S. त्सांशुक^० 1 After अंकुश T. repeats छत्र (*gdugs*)
 (4) S. 'नोतु'
 (5) S. कलेत् : According to T. कुर्यात् (*bya*), cf. s. 49.
 (6) S. दोर्घं
 (7) S. द्विकलौ

duñ. dan. padma. rgyal. mtshan. dai
 hkhor. la. rdo. rdze. sakti dan
 hkhyil. ba. bum. pa. zla. ba. gdugs
 de. bzin. dpal. behu. lehags. kyu. gdugs. (54)
 rtse. gsum. nas. kyi. phren. ba. dan
 nor. hdzin. gyi. ni. de. ñid. bya
 lte. bahi. gsañ. bahi. dbus. dag. ni
 brla. yi. rtsa. ba. mtshuñs. par. bya. (55)
 brla. ni. mtho. dor. riñ. ba. ñid
 rje. nar. riñs. su gdon. gñis. bya
 pus. mo. la. ni. sor. gñis gñis
 loñ. bu. sor. gñis. geig. du. ses. (56)

(s. 54,55). The conch, lotus, flag, thunderbolt, wheel, swastika, bracelet, pitcher, moon, umbrella, *śrīvatsa*, hook, trident, barley-garland and *Vasudhā*.

The root of the thigh should be measured parallel to the centre of the navel and penis.

(s. 56). The thigh should be two *vitasti* long and the fore part of the leg should be two face's long; the knees should be two *kalas* and the ankle should be known as one *kala* each.

द्विकलौ पाष्णि॑कौ ज्ञेयौ प॑ङ्कविम्बफलाकृतौ ।

३अंग्रेः सप्ता॑गुलं तिर्य॑ग्यामेन दशा॑गुलम् ॥५७॥

चतु॑र्भागेन पादस्या॑गुष्टायामो विधीयते ।

तत्समा सूचि॑का हीना मध्यमा द्वियेव॑नं तु ॥ ५८ ॥

(1) T. omits पङ्क । T. has विम्बफलाकृतवि

(2) S. अंग्रे

(3) In T. read *phred. du* for *phren. du* as in our xylograph.

(4) S. °यामं

(5) T. has शिखर apparently used for the second toe.

(6) T. has यवार्धेन (*nas. phyid. kyis*)

rtiñ. pa. sor. gñis. gñis. su śes

bim. bañi. ḥbras. bu. smin. pa. bzin

zabo. kyī. phyed. du. sor. mo. bdun

srid. kyī. tshad. du. sor. mo. bcu. (57)

zabo. kyī. bzi. char. gyur. pa. yis

mthe. ba. chen. gyi. ni. srid. du. brjod

de. dañ. rtse. mo. mtshuñs. par. śes

guñ. mo. nas. phyed. kyis. dman. ba. (58)

(s. 57). The heel should be known to be two *Kalas* and of the form of a ripe *bimba* fruit; the breadth of the foot is seven angulas and length ten angulas.

(s. 58). The length of the big toe is prescribed as equal to the one-fourth part of the foot, *sucikā* (second toe ?) should be equal to it, and the middle toe is less by two *yavas*.

अनामिका नखार्द्धेन होनपर्वा कनीयसी ।

अंगुष्ठस्य तु विस्तार एकोदशयवाः स्मृतः ॥ ५६ ॥

सूच्यगुंष्ठाकयोरग्रे चान्तरं त्रियवं भवेत् ।

सूची नवयवा तिर्यक् सार्द्धष्टियवमध्यमा ॥ ६० ॥

(1) S. हीना°

(2) T. has दशयवाः

(3) T. has ज्ञातव्य (*śes. par. bya*)

miñ. med. sen. mo. phyed. kyis. so
mtheb. chuñ. tshigs. pas. dman. paho
mthe. bo. che. yi. zen. du. ni
nas. ni. bcu. ru śes. par. bya. (59)

mtheb. chen. sor. mohi. rtse. mo. yi
bar. la. nas. ni. gsum. du. hgyur
rtse. mohi. zen. la nas. dgu. ste
phyed. bcas. nas. brgyad. guñ. mohi. (60)

(s. 59). The fourth toe should be less by one nail and the little toe should be one *parva*; the breadth of the big toe should be known as eleven *yavas*.

(s. 60). The distance between the big toe and the *suci* at the top is three *yavas*, the *suci* is nine *yavas* broad and the middle toe is eight and a half *yavas* broad.

अनामाष्ठयवा तिर्यक् कीर्त्यते मानलक्षणे ।

बालचूतकसंस्थानमंगुष्ठे परिकीर्तितम् ॥ ६१ ॥

कूर्मपृष्ठसमाकारं पारस्योपरि कारयेत् ।

जलुकपदसंस्थाना अंगुल्य परिकीर्तिता ॥ ६२ ॥

- (1) After this line T. has an extra *pāda*, which is missing in S. and which may be translated as यथाः सप्तकण्ठिका ।
- (2) S. वात° । According to T. it reads बालचूतकसंस्थाना कर्त्तव्यांगुष्ठिका सदा ।
- (3) S. °गुष्ठ्येः
- (4) S. कीर्त्तिताः
- (5) T. has जलजपद्मसंस्थाना (*chu. skyes. padma. hadra*)
- (6) T. has पादांगुलिनां आकाराः (*zabs. kyi. sor. mo*)

miñ. med. zen. du. nas, brgyad. dāñ

- * mtheb. chuñ. nas. ni. bdun. rñams. so
tshad. kyi. mtshan. ñid. du. ni. gsuñs
a. ḥbras. gzon. nuḥi. dbyibs. ḥdra bar
mthe. bo. che. ni. rtag. tu. bya.. (61)

- * Not in S.

zabs. kyi. bol. goñ. rus. sbal. gyi

rgyab. kyi. rñam. ha. mtshuñs. par. bya

zabs. kyi. sor. moḥi. dbyibs. rñams. ni

chu. skyes. padma. ḥdra. har. grags. (62)

(s. 61). The breadth of the fourth toe should be known as eight *yavas* in the rules of measurements. The big toe should be known to be of the form of a raw mango.

(s. 62). The upper part of the foot should be made like the bark of the tortoise and the toes should be known like the leg of a leech (?).

पादो समतलौ कार्यौ शुक्त्याकारा नखा स्मृताः ।

अतः परं प्रवक्ष्यामि परिणाहस्य लक्षणम् ॥ ६३ ॥

षट्त्रिंशदंगुलं क्षेयं शिरसः परिमण्डलम् ।

३ ग्रीवाष्ठांगुलि विस्तारा त्रिगुणं परिमण्डलम् ॥ ६४ ॥

(1) T. has नखमभ्यं च शुक्लिवत् ।

(2) T. has द्वात्रिंशत्

(3) This line is omitted in T. Here T. seems to have some thing like a commentary: T. omits the last line of this śloka and introduces this commentary from some other source:—

अंगुल्य स्त्रिपंचदश शिरसः परिमण्डलम् । इत्यपि
सम्भवति ।

zábs. kyi, mgril. dag. mñan. par. bya
sen. moñi. dbus. ni. ña. phyis. bzin
de. nas. gzan. yañ b'ad. par. bya
youñ. su. zlum. pañi mtshan. ñid. ni. (63)

sor. mo. sum. cu. rtsa. gnis. kyis

dbu. ni. yons. su. zlum. har. ses

* sor. mo. beo. lña. sum. hgyur. gyis

* dbn. ni. yons. su. zlum. por. bya

* z'es. pa. hañ. hbyuñ. ño (64)

* Not in S.

(s. 63). The feet should be put on the same level, the nails should be known to be of the form of shells. Now, I shall speak of the characteristics of circumferences.

(s. 64). The circumference of the head should be known to be thirty-six *angulas*; the neck, which is eight *angulas* broad, should have a circumference thrice as much.

कक्षयो मध्यविस्तारो विंशत्यंगुलिरत्र तु ।
 ऊनविशेकलं कुर्यात्परिणाहेन बुद्धिमान् ॥ ६५ ॥
 भुजयोमूर्लमध्याग्रं अष्टषट्चतुरंगुलम् ।
 स्वविस्तारप्रमाणेन मण्डलं त्रिगुणं भवेत् ॥६६॥
 कुक्षेश्वं मध्यविस्तारो ज्ञेयः पञ्चदशांगुलः ।
 षोडशांगुलि रस्याधः कटिरष्टादशांगुलिः ॥ ६७ ॥

- (1) S. कक्षं T. has कक्षपुटयोः
 (2) S. विंशति°
 (3) S. कुक्षे°
 (4) T. has स्व (ran)

mchan. hog. dag. gi. dbus. kyi. rgyab
 hdir. ni. sor. mo. fi. su. ste
 sor. gfiis. beu. dgu. rnames. kyis. ni
 blo. ldan. rnames. kyis. zlum. por. bya. (65)

lag. pañi. rtsa. ba. bar. dañ. rtse
 sor. mo. brgyad. drug. bzi. yin. te
 rañ. gi. rgya. yi. tshad. kyi. ni
 sum. hgyur. gyis. ni. zlum. par. bya. (66)

lto. ba. rgya. yi tshad. kyi. ni
 sor. mo. bco. lñar. ses. bar. bya
 hog. tu. sor. mo. beu. drug. ste
 sor. mo. bco. brgyad. rked. pa. la. (67)

(s. 65). The extent between the arm-pits should be twenty angulas, the wise should make the circumference here nineteen *kalas*.

(s. 66). The top, centre and root of the upper arm should be four, six and eight angulas respectively (in breadth) and the circumference should be thrice its own breadth.

(s. 67). The breadth of the belly should be known as fifteen angulas, lower down it should be sixteen angulas and the waist eighteen angulas.

षड्गोलमूरुमूले च जंघा मध्ये षडंगुलिः ।

जंघान्ते द्विकलं चिन्त्याद्विस्तारत्वेन पण्डितः ॥६८॥

एतेषामेन सर्वेषां मण्डलं त्रिगुणं भवेत् ।

तथांगुलीनां सर्वेषां वृत्तत्वं यत्र विद्यते ॥ ६९ ॥

---

(1) Not in T.

(2) For this *pāda* T. reads: साद्धे विस्तारं तु प्रयोजनम् ।
(*phyed. bcas. rgya. ru. rab. tu. sbyr*)

(3) T. has अपि (*kyañ*) and adds तथा

(4) Not in T.

(5) T. has ज्ञायते,
(*rig. par. bya*)

---

sor. gñis. drug. ni. brla. yi. rtsar
byin. pañi. dbus. su. sor. mo drug
byin. pañi. mthañ. mar. sor. gñis. gñis
phyed. bcas. rgya. ru. rab. tu. sbyr. (68)

de. rnamṣ. kun. kyañ. de. bñin. du
zlum. po. sum. ḥgyur. ñid. du. bya
de. bñin. sor. mo. kun. kyañ. ni
zlum. pa. bñin. du. rig. par. bya. (69)

(s. 68) At the root, the thigh should be six *golas*, the shank should be six angulis at the centre, at the end of the shank the learned should know it to be two *kalas* in breadth.

(s. 69) With regard to all these, the circumference should be thrice as much, and the same applies to all angulis and to all other case of circumference.

पृष्ठतः शोर्षनिष्कासं कलमेकं प्रकीर्तितम् ।
 पृष्ठं वंशं समं कुर्यात् स्फिचौ तुल्यावलंबिते ॥ ७० ॥
 उरु च पिण्डिकापाणिः कुर्यात्तुल्यावलम्बितौ ।
 पृष्ठस्य लक्षणं विद्योदेत त्संचेपतो द्विर्जः ॥ ७१ ॥
 मुक्ताहारादि रसनार्कटकेयूरकुण्डलम् ।
 वस्त्रसाटकविन्यासं शरीरस्थं च कारयेत् ॥ ७२ ॥

-
- (1) T. has *phyogs. lhag. pa* which may be taken to mean
 निष्कासं ।
 (2) In T. read *grags*.
 (3) S. *स्फिचौ*, its tibetan translation is not clear.
 (4) S. °लम्बि च । T. adds *अंगुलि (sor)* before *तुल्य* ।
 (5) S. *विन्धात्*, T. has *विद्यात् (rig. bya)*.
 (6) T. has *शासनं, शिष्यते (bastan)*
 (7) After *मुक्ता* T adds *सुवर्ण (gaser)*
 (8) S. *कटकैपुर°* we take *कठ=कटक* ।
 (9) For *साटक* T. has *वेश*
 (10) T. has *अलंकरयेत् (अलंकुर्यात्, barggan. bar. bya)*
-

dbu. yi. rgyab. phyogs. lhag. pa. ni
sor. gñis. phyi. ru. phyed. par. grag (s)
rgyab. kyi. rgyud. ni. mñam. par. bya
hphoñs. ces. mñam. bar. hphyañ. ba la. (70)
brla. dañ. rgyiñ. a. byin. pa. yañ
sor. mñam. bar. ni. hphyañ. bar bya
rgyab. kyi. mtshan. ñid. rig. bya. ba
de. ni. bsdu. pañi. don. gyis. bstan. (71)
mu. teg. gser. gyi. do. šal. sogs
rna. rgyan. dpuñ. rgyan. lag. gdub. dañ
gos. dañ. na. bzah. bkod. pa. yis
sku. yi. gnas. ta. brgyad. bar. bya. (72).

(s. 70) The protrusion of the head from the back should be known as one *kala*, the back should be made like a bamboo and the end of the neck should be on same plane.

(s. 71) The thigh, shank and the heel should be in the same plane; the *Dviya* should know this characteristic of the back part in short.

(s. 72) On the body pearl-garland and others, girdle, bracelets, ear-rings and dressing with clothes should be made.

अथार्चानां गुणो दोषो चोच्यतेऽधिकहीनतः ।

दीर्घविस्तारसंयुक्तं दद्यात्स्थानं तु सुस्थिरम् ॥ ७३ ॥

शिरश्छत्रसमं कार्यं धनधान्यसमृद्धिदम् ।

सुभ्रूलोखं ललाटं च ददाति शश्वती श्रियम् ॥ ७४ ॥

---

(1) T. has अचीदेवतामानस्य

(2) omitted in T.

(3) T. has समाकारं (dbyibs. lta. bys)

(4) S. °लेखा , T. has भ्रूरुपेन (dbyibs)

(5) S. ददतः , S. reads शाश्वती ददतः श्रियम् ।

---

sku. gzugs. lha. dai. tshad. pa. yi
yon. tan. skyon. rnam. brjod. bya. ste
rin. zin. yañs. dan. ldan. gyur. na
gnas. rnam. legs. bar. brtan. bster. (73)

dbu. ni. gdugs. kyi. dbyibs. lta. bus
nor. bu. hbru. ni. legs. hphe. ster
dpral. ba. smin. mañi. dbyibs. legs. pas
rtag. du. dpal. ni. ster. bar. hgyur. (74)

(s. 73) Now, the excellences and blemishes of idols are spoken of with regard to their smallness or bigness. The seat should be well fixed and of sufficient length and breadth.

(s. 74) The head, made like an umbrella, brings prosperity of wealth and corn. The beautiful line of the eye-brow and forehead give eternal prosperity.

सुकृतिः सा भवेदर्चा जायते ससुखा प्रजाः ।

कम्बुग्रीवा भवेदर्चा सर्वसिद्धिकरी सदा ॥ ७५ ॥

शरीरसिंहसंस्थानं सुभिन्नं बलवर्धनम् ।

भुजौ करिकराकारौ सर्वकामार्थसाधकौ ॥ ७६ ॥

---

(1) S. सुकृता, T. has सुप्रकाराः (bde. sgros)

(2) T. has जयन्ति (rgyal. par. hgyur). Tibetan Translator has confounded जायते for जयन्ति

(3) S. समुखा ।

(4) T. has सुवर्ष (lo. legs) T. translates here figuratively and not literally as is always the case.

---

bde. sgros. ni. tsohi. ḥdra. ba yis
skye. dgu. bde. bcas. rgyal. bar. ḥgyur
sku. ni. mgrin. pa. dui. ḥdra. na
dños. grub. thams. cad. rtag. tu. byed. (75)

sku. ni. señ. geḥi. dbyibs. ḥdra. pas
lo. legs. dañ. ni. stobs. ḥphel. ḥgyur
phyag. ni. glañ. chen. lag. ḥdra. pas
ḥdod. paḥi. don. kun. sgrub. par. byed. (76)

(s. 75) It the idol is wellmodelled, the subjects become happy and an idol with a conch-like neck is the bringer of all fulfillment.

(s. 76) The body in the lion posture increases strength and superfluity. The arms made like the trunk of an elephant are the fulfillers of all desires.

शस्यसम्पत्करं नित्यं सुदरं च सुभिर्बकृत् ।

रम्भोरुच्छाँगगोवृद्धिग्रीमवृद्धिः सुपिण्डिका ॥ ७७ ॥

सुपादा च भवेदर्चा शीलविद्याप्रसाधिका ।

इत्यर्चानां प्रशंसोक्ता हीनदोषमथाह च ॥ ७८ ॥

(1) S. सुदरं

(2) T. here also has सुवर्ष (cf. s. 76)

(3) T. has महोरु (barl. pi. che)

(4) S. °छन०

(5) T. adds आकार (dbyibs)

(6) S. प्रसाधक

(7) T. reads this *pāda* differently, it may be translated as follows:

दोषात् देशधनक्षयः ।

phyal. legs. ḥbru. rnam. phun. tshogs. śiñ

rtag. du. lo. legs. rnam. su. byed

brla. yi. che. ni. legs. par. ḥphel

byin. paḥi dbyibs. legs. groñ. rnam. ḥphel. (77)

sku. yi. zabs. ni. legs. gyur. pas

tshul. khrims. rig. pa. rab. tu. ḥgrub

de. rnam. sku. yi. sdags. brjod. nas

dman. pas. yul. phyogs. nor. rnam. ḥjoms. (78)

(s. 77). (An idol) with a beautiful belly brings wealth of corps and superfluity. One with thighs like the plantain tree increases money and cattle, and one with becoming shanks makes villages prosperous.

(s. 78) An idol with beautiful feet brings perfection of character and learning. Thus are spoken of the excellences of an idol, now the defects and blemishes will be stated.

दुर्भिक्षो राष्ट्रभङ्गः स्यात् हीना विस्तारदैर्घयोः ।
 देहहीना भवेत्कुब्जा नासाहीना च रोगिकः ॥ ७६ ॥
 वामदृष्टिः पर्शोनाशमूर्द्धदृष्टि धर्मक्षयः ।
 अन्पार्श्वी मण्डलार्श्वी च केकरार्श्वी तथैव च ॥ ८० ॥
 हीनदृष्टिर्मधोदृष्टि दूरतः परिवर्जयेत् ।
 निम्नकुक्षि भवेदूर्चा शस्यनाशः सदा भवेत् ॥ ८१ ॥

(1) S. दीर्घयोः

(2) S. °त्कुक्षो, T. eas. कुब्ज (*rgur. po*)

(3) T. has क्रोधनः (*khro. ba*)

(4) In Ms. all these are in nominative, but we take them in accusitive.

(5) S. दूरस्त

žen. dañ. srid. du. dman. ra. yis
 mu. ge. dañ. ni. yul. hjom. hgyur
 lus. dman. gyur. pas. rgur. po. dañ
 śans. dman. pas. ni. khro. ba. dañ. (79)

gyon. mig. phyug. rnam. zad. byed. cin
 sten. mig. nor. ni. ni. mdzad. par. byed
 mig. chuñ. mig. ni. zlum. po. dañ
 de. bzin. du. ni. mig. yor. dañ. (80)

mig. dman. pa. dañ. hog. mig. rnam
 rin. du. rnam. par. spañ. bar. bya
 sku. yi. phyal. ni. dman. gyur. na
 hbru rnam. rtag. tu. ñams. par. byed. (81)

(s. 79) If it is deficient in length or breadth, there would be famine and national breakage. If the idol is limbless, he becomes hunch-backed and if it is noseless, he becomes a diseased.

(s. 80-81) If the sight of the image is turned towards the left, cattle are destroyed, if upwards, there would be loss of wealth. One should avoid an idol with eyes small or round or contracted or defective or cast down. If the idol is made with a deep belly, it will always destroy corps.

ऊरुहीना भवेदूर्वा गर्भो पतति शाश्वतः ।
 त्रयो ह्रस्वा महादोषाः नासिकानेत्रमङ्गुलिः ॥ ८२ ॥
 त्रयो दीर्घा महादोषाः जंघा ग्रीवा चिबुस्तथा ।
 त्रयः सूक्ष्मा महादोषाः शिरः कर्णश्च नासिका ॥ ८३ ॥
 त्रयः स्थूला महादोषाः सन्धिकुक्षिनखस्तदा ।
 त्रयो निम्ना महादोषाः हस्तौ पादौ च लोचने ॥ ८४ ॥
 त्रयो ह्रस्वा महादोषाः ग्रीवाऽस्यंभुजं एव च ।
 इति दोषगुण ज्ञात्वा कर्तव्याच्ची विपश्चिता ॥ ८५ ॥

(1) T. adds *phyag* (हस्त) ।

(2) S. °घोषो

(3) Ślokas 84 and 85 ab are omitted in T.

(4) S. °सो

(5) S. °रेवच

(6) We have only *yon* for *गुण* in T.

(7) Omitted in T. which has *विस्फोरयितव्य* (*rnam. par. spro. bar. bya*)

sku. yi. brla. ni. dman. gyur. na
 mñal. gnas. brtan. pa. ltuiñ. bar. hgyur
 śaṅs. dañ. spyag. dañ phyag sor. gsum
 thuñ. ba. rñams. ni. ñes. pa. che. (82)
 mgrin. pa. kos. ko. rje. ñar. gsum
 riñ. ba. rñams. ni. ñes. pa. che
 dbu. dañ. sñan. dañ. śaṅs. dañ. gsum
 phra. ba. rñams. ni. ñes. pa. che. (83)

[ś. 84 not in T.]

[ś 85 ab not in T.]

de. phyir. skyon. yon. śes. byas. nas
 sku. gzugs. rnam. par. spro. bar. bya. (85)

(s. 82-85) If the idol is defective in thighs, there would be permanent abortion. That is a great defect, if the nose, eye and finger-these three are short, or if the shank, neck, chin are long, or if the head, ear and nose are small, or if the joint, belly and nails are big, or if the hands, feet and eyes are deep, or if the neck, mouth and arms are short. The wise after knowing these excellences and defects should make the idol.

(इति नवतालः)

आयामो नवतालस्य परिणाहश्च द्वौ समौ ।

किंच वक्त्रे ध्रुवं चैव अष्टाद्ध देवमानुषाः ॥ ८६ ॥

मनुष्येऽष्टतालं च जनन्यां चार्धसप्तमम् ।

मुखं षड्सप्ततालानां परिणाहसमुच्छ्रयो ॥ ८७ ॥

- (1) S. नवताललक्षणायामपरिणाहे च द्वौ समौ ।
According to T. it is: आयामे नवतालस्य परिणाहः समं भवेत् ।
- (2) After this S. adds संप्रकीर्तित । T. adds after this आप्रेयतिलके इति नवतालक्षणम्, which is omitted in S.
- (3) According to T. it is: किंच वक्त्रस्य साङ्गीष्टो देवानां मानुषस्य च ।
- (4) S. मनुष्यं
- (5) T. has अष्ट सप्त वा (*bargyal. dañ. badun*)
- (6) S. परिणाहे समुच्छ्रयम् ।

srid. du. mtho. dguhi. tshad. kyi ni

yoñs. su. zlum. po. mñam. du. bya

* ae. ti. thig. le. zes. pa. las. mtho. dgu. pañi. mtshan.
ñid. do.

yañ. na. žal. la. phyed. bcas. brgyad

lha. rnams. dañ. ni. mi. rnams. kyi. (86)

* Not in S.

mi. rnams. la. ni. mtho. brgyad. dañ

mi. mo. brgyad. dañ. bdun. yañ. yin

dge. ba. drug. bdun. mtho. yis. ni

yoñs. su. zlum. dañ. spañs. su. mtho. (87)

(s. 86) In the marks of *navatāla*, the length and circumference are both equal. In the case of the mouth of gods and men, it should be eight and a half (?)

(s. 87) In the case of men, it should be eight *tālas*, in the case of women, seven and a half. The mouth in the sixth and seventh *tālas* should be high in circumference.

कीर्त्तितं च यथान्यायमेदात्रेयलक्षणम् ।

दीर्घं चाष्टमुखं कुर्यात् देवीनां लक्षणं बुधः ॥ ८८ ॥

मुखं च षट्कलं कुर्यात् देहं चैकादशकलम् ।

तिर्यक् ग्रीवा स्तनश्चैत्र अङ्गं च्चुमुखान्तरम् ॥ ८९ ॥

(1) S. कीर्त्तिताव

(2) S. °निर्मिमिति

(3) S. कृत्वा, T. has कार्यं (*bya*)

(4) S. कृत्वा

(5) According to T. we have एकादशाङ्गुलं (*sor. mo. bacu. gacig*)

(6) S. त्रिय°

(7) S. अङ्गै, it is omitted in T. Tibetan reading is not satisfactory.

The metre of §89 ab, is faulty; we suggest this reading:

देहमेकादशकलं मुखं कुर्यात् च षट्कलम् ।

de. rnam. mtshan. ñid. rtags. rnam. ni
ji. skad. gsuns. b'zin. dgod. par. bya
lha. mo. rnam. kyī. mtshan. ñid. kyī
arid. du. gdoñ. brgyad. mkhas. pas. bya. (88)

gdoñ. la. sor. drug. gñis. su. bya
lus. la. sor. mo. bcu. gcig. gis (?) (gñis)
hphred. la. mgrin. nas. nu. ma. dan
de. b'zin. gñis. bo. nu. rtseñi. bar. (89)

(s. 88) Thus the *Ātreyalakṣaṇa* is properly propounded. The wise should (specify) the marks of goddesses by making them eight faces in length (?).

(s. 89-90) The face should be made six *kalas*, the middle body eleven *kalas*, the breadth of the neck, the breasts, distances between the nipples—all these in the case of goddesses should be made after the mouth. The middle part should be made eight angulas and the hips are known to be five *kalas*.

सर्वं तत् मुखमर्द्धं च देवर्निं च विधीयते ।
 मध्यं चाष्टांगुलं कृत्वा श्रोणी पञ्चकला स्मृता ॥ ६० ॥
 कटिविंशांगुला कुर्यात् ऊरु चैकादशौ कलौ ।
 जानुनी त्र्यंगुलौ चैव पिण्डिकौ विंशदंगुलौ ॥ ६१ ॥
 गण्डकं द्वयंगुलं कुर्याद्देवर्निं लक्षणं शुभम् ।
 कृत्वा त्रिंशांगुलं चैव शिरसि परिमण्डलम् ॥ ६२ ॥

(1) T. has मुखान्तरम् ।

(2) T. has देहाकारं

(3) According to T. we have पंचांगुलं श्रोणीमध्यं ज्ञातव्यं च दशांगुलम् ।

(4) अङ्गुलाचैव

(5) S. पिण्डि वाः

(6) विंशत् is rather peculiar, we have विंशति । T. has अष्टादशांगुलम् ।

(7) S. गुल्फ

(8) S. ०द्वैर्निं

(9) It is also peculiar use. T. has त्रयस्त्रिंशं

thams. cad. gdon. gi. nan. nas. ni
 lus. ni. rnam. par. brjod. par. bya
 chu. sohi dbus. ni. sor. lia. dan
 sor. mo. bcu. ru. ses.. par. bya. (90)

rked. ha. sor. mo. fi. sur. bya
 brla. ni. sor. gñis. bcu. gcig. dan
 pus. mo. sor. gsum. de. bzín. du
 rje. nar. sor. mo. bco. brgyad. do. (91)

lon. bu. la. ni. sor. gñis. bya
 lha. mo. rnam. kyi. mtshan. ñid. dge
 sor. mo. sum. cu. rtsa. gsum. gyi
 dbu. ni. yons. su. zlum. por. bya. (92)

(s. 91) The waist should be made twenty angulas, the thighs eleven *kalas*, the knees three angulas and the shank twenty angulas.

(s. 92) The ankle should be made two angulas, being an auspicious mark of goddesses; the circumference of the head should be made thirty angulas.

पञ्चाङ्गुलं भ्रुजामूलं त्रिगुणं मण्डलं भवेत् ।

त्र्यङ्गुलौ मणिवन्धश्च मण्डलं स्यात् तथैव च ॥ ६३ ॥

उरुमध्ये कला षड्भिस्त्रिगुणं परिमण्डलम् ।

मध्ये पञ्चाङ्गुलं जंघामण्डलं त्रिगुणं भवेत् ॥ ६४ ॥

सर्वत्र त्रिगुणं कार्यमङ्गुलीनां तथैव च ।

अपाङ्गलोचनश्चैव स्तनौ तु कटिरेव च ॥ ६५ ॥

(1) S. भुजौ°

(2) S. मण्डलानान्तथैव च । T. has तथा कुर्यात् च मण्डलम् ।

(3) S. °मध्ये

(4) S. जंघो°

(5) Omitted in T.

(6) S. स्ततो । T. has स्तनौ (nu. ma)

phyag. gi. rtsa. ba. sor. lña. yis
sum. hgyur. gyi. ni. zlum. por. bya
sor. mo. gsum. gyis. mkhrig. mañi. mtshams
de. bzin. du. ni. zlum. por. bya. (93)

brla. yi. dbus. su. sor. gñis. drug
sum. hgyur. gyis. ni. zlum. por. hgyur
byin. pañi. dbus. su. sor. mo. lña
sum. hgyur. gyis. ni. zlum. por. hgyur. (94)

thams. cad. du. ni. sum. hgyur. te
sor. mo. rnam. kyañ. de. bzin. no
mig. gi. mthah. dañ. mig. dañ. ni
nu. ma. de. bzin. rked. pa. rnam. (95)

(s. 93) The root of the arm should be five angulas and its circumference thrice as much; the wrist should be three angulas and its circumference should be made similarly.

(s. 94) The centre of the thighs should be six kalas and its circumference thrice; the centre of the shank five angulas and its circumference thrice as much.

(s. 95-96) In the case of the fingers and all other parts,

ईर्ष्वेनाधिकं कुर्याद्येन दृष्टिसुखं भवेत् ।

इति देवीलक्षणो अष्टतालः ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि बालानां मानलक्षणम् ॥ ६६ ॥

षड्गुणं बालरूपाणं सैनापत्यं च लक्षणम् ।

विनायकानां यक्षाणां प्रतिमालक्षणं शुभम् ॥ ६७ ॥

- (1) S. इषित्मानाधिकं
- (2) T. has जन (*skye. ba*)
- (3) T. has आश्रेयतिलके अष्टताललक्षणम् ।
- (4) मान^० is omitted in T.
- (5) S. रूपीनां
- (6) S. सेना^०
- (7) T. has षड्गुणं
- (8) T. has मानं (*tshad*)

cui. zad. chad. ni. lhag. tu. bya
skye. bo. blta. na. sdug. par. ḥgyur
ae. tre. yaḥi. thig. le. las. mtho. brgyad. kyi. mtshan.
ñid. do.

de. nas. gzan. yan. bsad. bya. ba
byis. pa. rnam. kyi. mtshan. ñid. ni. (96)

yon. tan. drug. gis. byis. gzugs. dan
dmag. dpon. yañ. ni. yon. tan. drug
logs. ḥdren. gnod. sbyin. rnam. kyi. ni.
gzugs. brñan. tshad. kyi. mtshan. ñid. ni. (97)

it is similarly three-fold; the corners of the eye, the breasts and the waist should be made a little larger so as to be agreeable to sight.

Thus ends *astatāla* in *Devilakṣaṇam*.

Now, I shall speak of the measuring marks of children.

(s. 97) The marks of the idols of children, of generals, of the *Vināyakas*, of *yaksas* are six-fold and auspicious.

गोलकं मूर्ध्नि विज्ञेयं मुखं षड्गोलकस्य तु ।
 ग्रीवा द्वयङ्गुला कुर्वीत देहे विंशाङ्गुलो भवेत् ॥ ९८ ॥
 अर्द्धगोलकला नाभ्यां खनितं त्र्यंगुलं तथा ।
 उरुं सप्तकलं कुर्यात् गोलकं जानुनी तथा ॥ ९९ ॥
 पिरिडिकां षट्कलं कुर्यात् गुल्फमेकांगुलं स्मृतम् ।
 पार्श्विकं त्र्यंगुलं चैव यथावदनुपूर्वशः ॥ १०० ॥

- (1) S. विज्ञेया
- (2) For the sake of metre, we would suggest कुर्वीत द्वयङ्-
गुला ग्रीवा ।
- (3) T. suggests गभीरं (*zabs*)
- (4) S. ऊरु सप्तकला
- (5) S. पिरिडिकं
- (6) T. has षट् अंगुलं (*sor. mo. drug*)
- (7) S. पार्श्विक ।

mgo. yi. steñ. du. sor. gñis. śes
 gdoñ. ni. sor. gñis. drug. tu. ḥgyur
 mgrin. pa. la. ni. sor. gñis. bya
 lus. la. sor. mo. ñi. śur. ḥgyur. (98)

sor. gsum. cha. yi. lto. ba. dañ.
 zabs. suhañ. de. bzin. sor. mo. gsum
 brla. ni. sor. gñis. bdun. du. bya
 pus. mo. de. bzin. sor. gñis. so. (99)

rje. ñar. sor. mo. drug. tu. bya.
 loñ. bu. sor. mo. gcig. tu. śes
 rteñ. pa. la. ni. sor. mo. gsum.
 ji. ltar. sñon. mañi. rim. pa. yis. (100)

(s. 98) The head is known to be one *golaka* (high) and the face six *golakas*, the neck two angulas and the body twenty angulas.

(s. 99) The navel should be half a *gola* and one *kalā*, and three angulas deep; the thigh should be seven *kalās* the knees one *golaka*.

(s. 100) The shank should be made six *kalas* and the ankle one angula, the heel three angulas just as before.

पादौ पञ्चकलादीर्घौ अंगुष्ठं गोलकं ततः ।

सूच्यंगुष्टसमा कैर्या हीनद्वियैवमध्यमा ॥ १०१ ॥

नखहीनस्त्वनामौ स्यात् पर्वहीना कनीयसी ।

अष्टांगुलेन हिक्कातः वाहुंश्चैव नवांगुलः ॥ १०२ ॥

(1) S. °कलं दीर्घं

(2) S. कुर्यात्

(3) T. has हीना यवेन मध्यमा

(4) S. °हीन°, T. has अनामा नखहीनः स्यात् ।

(5) S. °अनामं च

(6) S. हिकासो

(7) T. has वाहुभागः (*dphuñ. cha*)

rkañ. pañi. srid. du. sor. gñis. lña

mthe. boñ. la. ni. sor. gñis. te.

mthe. boñ. rtse. mo. mñam. par. bya

nas. kyis. dman. pa. guñ. mo. ste. (101)

sen. mos. dman. pa. miñ. med. do.

mthe. chuñ. nas. kyis. dman. paño

sor. mo. brgyad. kyis. mgrin. mtshams. nas

dpun. cha. de. bzin. sor. mo. dgu. (102)

(s. 101) The feet should be five *kalās* long and the big toe one *golaka*; the second toe should be made equal to the big toe and the middle toe less by two *yavas*.

(s. 102) The fourth toe should be one nail less and the little toe one *parva* less. The end of the neck should be eight *angulas*, and the arm nine *angulas*.

प्रवाहुः पञ्चगोलश्च करदैर्ध्यं द्विगोलकम् ।

मैध्यांगुलं द्विगोलं च नखहीना प्रदेशिनो ॥ १०३ ॥

मैध्यमार्द्धनखहीनां कारयेदनामिकाम् ।

अनामिकापर्वहीना दैर्घ्येऽङ्गुष्ठ कनीयसी ॥ १०४ ॥

- (1) S. °दीर्घं
- (2) S. मध्यमा°
- (3) S. द्वौ गोलं
- (4) S. °हीनं, T. has अंगुलहीना (*sor. mos. dpmān*)
- (5) S. मध्यमपर्वनखहीनं, According to T. मध्यमायाः नखाङ्गेन हीनां कुर्यात् अनामिका ।
- (6) S. कारयेताद्वनातिका
- (7) S. दीर्घाङ्गुष्ठ कनीयसा

lag. nar. sor. gñis. lūa. yin. te.

lag. pañi. srid. du. sor. gñis. gñis

guñ. mo. la. ni. sor. gñis. gñis

sor. mos. dman. pa. mdzub. mo. ste. (103)

miñ. med. guñ. mo. sen. phyed. kyi

cha. yis. dman. bar. bya ba. ste

miñ. med. las. ni. nas. kyi. dman

mtheb. shen. mtheb. chuñ. srid. duho. (104)

(s. 103) The forearm should be five *golas*, the length of the hand two *golakas*, the middle finger two *golas* and the index finger one nail less.

(s. 104) The ring finger should be made half a nail less than the middle one and the thumb and little finger should be one *parva* less than the ring finger.

[इति सप्ततालः]

अथातः संप्रवक्ष्यामि षट्तालस्य लक्षणम् ।

द्विकैलार्द्धं भवेन्मूर्ध्नि त्रिगुणं परिपण्डलम् ॥ १०५ ॥

षट्कलं मुखमध्यं च कर्णनासाग्रमेव च ।

त्रिकैलं ग्रीवामध्ये च कुक्षौ तु षोडशांगुलम् ॥ १०६ ॥

(1) Omitted in S. T. has आप्रेयतिलके सप्तताललक्षणम् ।

(2) S. विस्तारेण कलानि च, perhaps taken from margin.

We supply षट्तालस्य लक्षणम् from T.

(3) T. has एकाङ्गुलं (*sor. gcig*)

(4) T. has नासा instead of कर्ण ।

(5) S. °करं

* ae. tre. yaḥi. thig. źes. pa. las. mtho. bdun. gyi. mtshan.
ñid. ni

de. nas. gźan. yañ. bśad bya. ba

mtho. drug. pa. yi. mtshan. ñid. ni

sor. gcig. mgo. boḥi. steñ. du. ste

yon. tan. sum. ḥgyur. zlum. por. bya. (105)

sor. gñis. drug. ni. gdoñ. dbus. la

rna. ba. sna. rtse. de. bźin. du

sor. gñis. gsum. ni. mgrin. dbus. la

lto. dbus. sor. mo. beu. drug. go. (106).

* Not in S.

(s. 105) Now, I shall speak of the marks of the sixth *tāla*. The head should be two angulas and the circumference thrice as much.

(s. 106) The face should be six *kalas*, the distance between the tops of the ear and nose as much, the breadth of the neck three *kalas* and the belly sixteen angulas.

मध्ये कायस्य षड्गोलं कटिश्च सप्तगोलकम् ।

ऊरुमध्यं चतुर्गोलं जानुद्विकलषड्यवम् ॥ १०७ ॥

मैध्यंपंचांगुलं ज्ञेयं गुल्फं त्र्यंगुलमेव च ।

द्विकलाद्वांगुलौ पादौ विस्तरेण प्रकीर्तितौ ॥ १०८ ॥

नवयवोऽङ्गुष्ठं श्वैव अन्तरं त्रियवं स्मृतम् ।

यवाष्टां सूचिकां कुर्यात् यवसप्तां च मैध्यमाम् ॥ १०९ ॥

- (1) Not in T.
- (2) S. षड्गोलं कायस्य
- (3) S. °गोला
- (4) S. °षड्यवम्
- (5) S. मध्यमं, in T. we have जंघामध्यं (*byin. phi dabus*)
- (6) S. प्रकीर्तितम् ।
- (7) S. °ङ्गुष्ठकं
- (8) S. °सप्त
- (9) S मध्यमम् ।

lus. la. sor. gñis. drug. tu. hgyur
rked. pa. sos. gñis. bdun. yin. no.
brla. dbus. sor. gñis. bzi. yin. te
pus. mo. sor. bzi. nas. drug. go. (107).

byin. pañi. dbus. la. sor. mo. lña
loña. bu. de. bzin. sor. mo. gsum
sor. mo. lña. yi. rkañ. pa. yi
zen. gi. tshad. du. yons. su grags. (108).

nas. dgu. yi. ni. mtheb. chen. te
de. bzin. bar. ni. nas. gsum. mo
nas. brgyad. kyis. ni. rtse. mo. bya
nas. bdun. gyi. ni. guñ. mo. bya. (109)

(s. 107). The middle part of the body should be six *golakas*, the waist seven *golakas*, the thigh in the centre four *golakas* and the knee two *kalas* and six *yavas*.

(s. 108). The shank should be five angulas, the ankle three, angulas, the feet should be known to be two and a half *kalās* in breadth.

(s. 109). The thumb should be nine *yavas*, the distant to be known to be three *yavas*, the second toe eight *yavas*, the middle toe seven *yavas*.

षड्यवाऽनामिका प्रायः यवापञ्चकनीयसी ।

एवं कारयते विद्वान् पादाङ्गुलं सुशोभनम् ॥ ११० ॥

त्र्यङ्गुलं च तथा पार्श्विणं विस्तरेण प्रकीर्तितः ।

आत्रेयलक्षणे षट्तालस्य लक्षणम् ।

अतःपरं प्रवक्ष्यामि दशतालस्य लक्षणम् ॥ १११ ॥

- (1) S. त्यस्य । The reading appears to be अन्यस्य, which has no meaning here, we suggest प्रायः after T. (rtog)
- (2) S. त्र्यङ्गुलं, not in T. According to T. S. 111 ab, is: तदङ्गुलिवत् पार्श्वविस्तारः यथोक्तवत् कर्त्तव्यः ।
- (3) After this line, S. has अष्ट चाङ्गुष्ठको चैव यवसप्तच मध्यमा । This line is not in T. and seems to have been in the margin.

nas. rtog. drug. gis. min. med. la
 mtheb. chuñ. la. ni. nas. rtog. lia
 de. bzin. du. ni. mkhas. pa. yis
 rkañ. pañi. sor. mo. mdzes. pa. dañ. (110)
 sor. mo. de. bzin. rtiñ. pañi. rgya
 ji. skad. gsuñs. bzin. du. bya
 ae. tre. yañi. thig la. zes pa. las. mtho. drug. gi.
 mtshan. ñid. do.
 de. nas. gzan. yañ. bsad. bya. ba
 mtho. bcu. pa. yi. mtshan. ñid. ni. (111).

(s. 110). The Fourth toe should be six *yavas* and the little toe five *yavas*. Thus the learned makes the toes beautiful.

(s. 111). The breadth of the heel is known to be three angulas. Here ends *sattāla* in *Atreyalaksanam*. Now, I shall speak of the marks of the tenth *tāla*.

ब्रह्मणः चर्चिकादेवीश्रृषीणां ब्रह्मरक्षसाम् ।

दिव्यानां चैव बुद्धानां कारयेत् प्रतिमाः शुभाः ॥११२॥

एतेषां कारयेत् विद्वानन्येषां नैव कारयेत् ।

द्विगोलकं भवेत् शीर्षं मुखं षड्गोलमेव च ॥ ११३ ॥

(1) S. ब्रह्म

(2) S. °राक्षसा

(3) T. has केषांचित् देवानां

(4) T. adds बुद्धिमान् (*blo. dan. ldan*)

(5) S. शुभम्, not in T.

(6) Not in T., which has it in affirmative, meaning that this as well as others should be done.

tshans. pa. lha. mo. tsa. ra. ci. kaḥa

drañ. sroñ. bram. ze. srin. po. rnam.

gañ žig. lha. dañ. sañs. rgyas. rnam

blo. dañ. ldan. pas. sku. gzugs. bya. (112)

mkhas. pas. brtsam. bya. ḥdi. rnam. kyi

gžan. rnam. kyi. yañ. de. bžin. bya

gtsug. tor. la. ni. sor. bži. ḥgyur

bžin. la. de. bžin. sor. gñis. drug. (113)

(s. 112). The auspicious images of Brahman, *Carcikā* goddess, of sages, of Brahma-Rākṣasas, of divine beings and Buddhas should be made.

(s. 113). The wise should make images of these and of none else. The head should be two *golakas* and the face six *golakas*.

ग्रीवा द्विगोलकं कुर्यात् देहं षड्विंशमंगुलम् ।
 नितम्बो द्विकलं विद्यात् कटिः पञ्चकलं भवेत् ॥ ११४ ॥
 षड्विंशांगुलिका उरु जानू पञ्चांगुले स्मृते ।
 षड्विंशांगुलिके जंघे गुल्फे त्र्यंगुलके स्मृते ॥ ११५ ॥
 अधोभार्गः प्रकर्तव्यः पञ्चांगुलसुसम्मितः ।
 बाहुभागः प्रकर्तव्यः अष्टगोलकमेव च ॥ ११६ ॥

(1) T. has षट्त्रिंश (sum. cu. drug).

(2) S. विद्धि

(3) This pāda is omitted in T.

(4) T. has षट् त्रिंश

(5) T. has द्व्यंगुलं

(6) S. °भागा

(7) S. प्रकर्तव्या

(8) S. °सम्मिता

(9) T. has नव°

mgrin. pa. sor. mo. bzi. ru. bya
 lus. la. sor. mo. sum. cu. drug
 de. bzin. dpyi. la. sor. mo. bzi.
 [§. 114 d not in T.) (114).

brla. la. sor. mo. sum. cu. drug
 pus. mo. sor. mo. lna. ru. ses
 rje. nar. sor. mo. sum. cu. drug
 lon. bu. sor. mo. gn̄is. su. ses. (115).

sor. mo. lna. yis. sin. tu. mdzes
 hog. gi. cha. la. rab. tu. bya
 sor. gn̄is. dgu. yi. de. bzin. du
 dpuñ. pañi. cha. la. rab. tu. bya (116).

(s. 114). The neck should be two *golakas*, the body twenty-six angulas; the hip should be known to be two *kalas* and the waist five *kalas*.

(s. 115). The thigh should be twenty-six angulas, the knee five angulas, the shank twenty-six angulas and the ankles are said to be three angulas.

(s. 116). The lower part should be made five angulas and well arranged, and the arm eight *golakas*.

दशगोलको विज्ञेयः प्रवाहुको विपश्चिता ।
 करपल्लवभागं च षट्कलं तु विजानतु ॥ ११७ ॥
 एतेषां चैव मानानां कर्तव्यं शास्त्रचिन्तकैः ।
 आत्रेयतिलके दशताललक्षणम् ।
 अथातः संप्रवक्ष्यामि सप्ततालस्य लक्षणम् ॥ ११८ ॥

(1) S. विज्ञेया । T. adds

ग्रीवामध्यमुलोवक्त्रं शिखा चैव भवेत्तथा ।
 त्रिगोलको भवेत् बाहुरष्टांगुलः प्रवाहुकः ॥

(2) T. has सप्तांगुलं

(3) It is perhaps for विजानातु ।

(4) Cf. S. 118 b.

(5) Not in T.

† mgrin. mtshams. brañ. źal. rtse. de. bźin
 † sor. gñis. bcu. ru. śes. par. bya
 † dhuñ. pa. la. ni. sor. gñis. gsum
 † de. bźin. lag. ñar. sor. mo. brgyad
 lag. pañi. yal. ga. bsgañ. sgañ. bźi
 sor. mo. bdun. du. śes. par. bya. (117)

† Not in S.

ji. ltar. mdzes. par. bya. ba. ni.
 śa. yi. hkhiril. bag. rnams. su. śes
 ae. tre. yañi. thig. le. źes. pa. las. mtho. bcuñi. mtshan.
 ñid. do.

[ś. 118 cd. not in T.] (118)

(s. 117). The wise should know the fore-arm to be ten *golakas* and the hand sprout should be known to be six *kalas*.

(s. 118). All these measurements should be used by the thinkers of *śastra*.

Thus ends *daśatāla* in *Ātreya-tilaka*.

Now, I shall speak of the marks of the seventh *tāla*.

शिरस्त्र्यंगुलकं ज्ञेयं^२ मुखं षट्कलमेव च ।
 ग्रीवा त्र्यंगुलिका ज्ञेया कम्बुग्रिवां च कारयेत् ॥ ११६
 ऊनविंशांगुलं देहमानं वृत्तसुशोभितम् ।
 एकांगुलं नितम्बं च गोलकं कटिदेशकम् ॥ १२० ॥
 ऊनविंशांगुला ऊरू जानू त्र्यंगुलमेव च ।
 ऊनविंशांगुला जंघा गुल्फमेकांगुलं मतम् ॥ १२१ ॥
 अंगुलं च अधोभागं प्रतिमासप्ततालके ।
 अष्टांगुलं प्रकर्तव्यं हिक्कां चांसाग्रमेव च ॥ १२२ ॥

-
- (1) S. शिरो, § 119 is omitted in T.
 (2) S. विश्लेया
 (3) S. देव^० । §. 120-121 are omitted in T.
 (4) S. °दशतम्
 (5) S. °ङ्गुलं
 (6) S. जंघं
 (7) S. °तालकम् ।
 (8) S. चांस्य^०

[§. 119. omitted in T.]

[§. 120 not in T.]

[§. 121 not in T.]

[§. 122 not in T.]

(s. 119). The head should be known to be three angulas, the face six *kalas* and the neck, which should be made like a conch, three angulas.

(s. 120). The measurement of the body, round and beautiful, should be nineteen angulas. The hip should one anguli, the waist one *golaka*.

(s. 121). The thigh should be nineteen angulas, the knee three angulas, the shank nineteen angulas and the ankle is considered to be one angula.

(s. 122). The lower portion should be two angulas in an idol of *sapta-tāla*. The end of the neck and the shoulders should be eight angulas.

बाह्यांगुलय विज्ञेया एकतालाः प्रकीर्तिताः ।

प्रबाहुः सप्तगोलंश्च कर्तव्यो मुनिसत्तमैः ॥ १२३ ॥

करपल्लवभागश्च अष्टांगुलः प्रकीर्तितः ।

मनुष्यस्य प्रमाणं तु कर्तव्यं शास्त्रचिन्तकैः ॥ १२४ ॥

आत्रेयतिलके सप्तताललक्षणम् ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि चतुस्तालस्य लक्षणम् ।

एकांगुलं शिरं कुर्यात्मुखं द्वादशमंगुलम् ॥ १२५ ॥

-
- (1) S. °अंगुलि
 (2) S. °तालं
 (3) S. °कीर्तितम्
 (4) S. °गोलंच
 (5) S. °कर्तव्यं
 (6) S. °भागंच, cf. §. 117.
 (7) S. प्रकीर्तितम्
 (8) S. मानुषस्य
 (9) S. °चित्तकैः, cf. §. 118.
-

[§. 123 not in T.]

[§. 124 not in T.]

[§. 125 not in T.]

(s. 123). The upper arm is known to be one *tāla*. The forearm should be made seven *golas* by the best sages.

(s. 124). The hand sprout is known to be eight angulas. The measurement of a man should be accordingly made by the thinkers of *śāstras*.

Thus ends *saptatāla* in *Ātreya-tilaka*.

(s. 125). Now, I shall speak of the marks of the fourth *tāla*. The head should be made one angula and the face twelve angulas.

ग्रीत्रामेकांगुलीं विद्धि देहं द्वादशमंगुलम् ।
 अर्द्धांगुलनितम्बं च काटमेकांगुलां मताम् ॥ १२६ ॥
 नैवांगुलो भवेदूर्जानु एकांगुलं स्मृतम् ।
 जंघा नवांगुला ज्ञेया गुल्फमर्द्धांगुलं भवेत् ॥ १२७ ॥
 अधोभागः प्रकर्तव्य एकांगुलः प्रकीर्तितः ।
 चतुष्कलां च विज्ञेया हिक्का चांसाग्रमेव च ॥ १२८ ॥

-
- (1) S. °वांगुलं
 (2) S. मतम् ।
 (3) S. नवांगुलं
 (4) S. °भागाः, cf. §. 116 a.
 (5) S. °कर्तव्या
 (6) S. °कीर्तिताः
 (7) S. °कलं
 (8) cf. §. 122 d.

[§. 126 not in T.]

[§. 127 not in T.]

[§. 128 not in T.]

(s. 126). The neck should be known to be one angula, the body twelve angulas, the hip is considered to be half an angula and the waist one angula.

(s. 127). The thigh should be nine angulas, the knee is known to be one angula, the shank is to be known as nine angulas and the ankle should be half an angula.

(s. 128). The lower part should be made one angula as is well known. The end of the neck and the shoulders are to be known as four *kalās*.

बाहुस्त्रिगोलकश्चैव प्रबाहुराङ्गुलाष्टकः ।
 सप्तान्गुलस्मृतो ज्ञेयो उच्छ्रितः करपल्लवः ॥ १२६ ॥
 यथाशोभेन विज्ञेयाः कर्तव्या मांसवर्त्तनाः ।
 वामनस्य प्रमाणं तु कथितं मुनिसत्तमैः ॥ १३० ॥
 आत्रेयतिलके चतुस्तालस्य लक्षणम् ।
 महाप्रतिमाविन्यासं प्रवक्ष्याम्यधुना शृणु ।
 दशपञ्चाधिकैर्हस्तैः प्रतिमाकर्ण्यसी स्मृता ॥ १३१ ॥

- (1) S. °गोलकं
- (2) S. °ष्टमंगुलम्
- (3) S. °स्मृतं
- (4) S. ज्ञेयं
- (5) S. उच्छ्रितं
- (6) S. °वर्त्तनम् । §. 130 ab omitted in T.
- (7) S. °सत्तमः ।
- (8) Omitted in T.
- (9) It is a Vedic use for कनीयसी । Vedic use is—*yas* instead of *īyas* in the comparative degree.

[§. 129 not in T.]

[§. 130 ab not in T.]

yañ. dag. thub. pa. rñams. kyis. ni
 thuñ. nuhi. tshad. du. gsuñs. pa. ni. (130).

sku. gzugs. chen. poñi. bkod. pa. ste
 rab. tu. śad. byi. da. ni. ñon

khru. ni. beo. lña. lhag. pa. yañ

sku. gzugs. chuñ. nur. śes. par. bya. (131).

(s. 129). The upper arm should be three *golakas* and the forearm eight angulas. The high hand-sprout is known to be seven angulas.

(s. 130). These should be known in their proper beauty and made round with flesh. These measurements of a dwarf are spoken of by the best of sages.

(s. 131). Thus ends *catustāla* in *Ātreyatilaka*.

Now, I shall speak of the arrangement of the big images, listen. The smallest image is known to be fifteen hands (in length).

द्विगुणा मध्यमा ज्ञेया ज्येष्ठा तु त्रिगुणा स्मृता ।
 अतःपरं न कुर्वीत यदीच्छे च्छ्रेयमात्मनः ॥ १३२ ॥
 दैर्घ्या जीर्णा च भग्ना च स्फुटिता चापि देवता ।
 स्थिता वा स्थाप्यमाना वा सदा दोषकरा भवेत् ॥ १३३ ॥
 दैर्घ्यामर्चा अनावृष्टिं जीर्णामर्चा धनक्षयम् ।
 भग्नामर्चा कुलेनाशं स्फुटितां युद्धमादिशेत् ॥ १३४ ॥

-
- (1) S. त्रिणा
 (2) S. स्मृताः
 (3) T. has परेन
 (4) S. यदि^०
 (5) This śloka (133) is omitted in T.
 (6) Not in T.
 (7) T. has *brad. par* =scratched
 (8) S. युद्धि, T. adds पक्षानां (*phyogs. rnam*s)
-

bar. ma. ñes. ḥgyur. dag. tu. śes
 chen. po. rnam. ni. sum. ḥgyur. ro
 gal. te. bdag. ñid. dge. ḥdod. na
 de. las. gzan. pas. mi. bya. ste. (132).

[ś. 133 not in T.]

sku. ni. tshar. ni. ster. ba. dañ
 yañ. na. nor. rnam. brad. par. byed
 sku. ni. chag. pas. rigs. ñams. śin
 gas. pas. phyogs. rnam. ḥkhrug. par. byed. (134)

(s. 132). The middle-sized image should be twice, and the biggest one thrice as much. If one desires his own welfare one greater than this should not be made.

(s. 133). The image of a goddess, established or being established, if it be burnt, worn out, broken or split up will always be faulty.

(s. 134). A burnt idol brings dearth of rain, a worn out one decrease of wealth. A broken image forebodes destruction in the family and the split up one war.

अर्चा वा यदि वा लिङ्गं देवी मातृगणास्तथा ।
 शीघ्रमुद्यापयेदेतान् विधिदृष्टेन कर्मणा ॥ १३५ ॥
 पुष्पार्घ्यं च तथा धूपं नैवेद्यं बलिमेव च ।
 दत्त्वा वाससी चैव होमकर्मसमन्वितम् ॥ १३६ ॥
 विघ्नशान्त्युदकं चैव वेदमंत्रेण कारयेत् ।
 बालरज्जुस्तथा मौञ्जी दुकूलं चौमकं तथा ॥ १३७ ॥

- (1) S. °देव, T. has एतान् (*de. rnam*s)
 (2) S. विधि°
 (3) S. वाससां, T. has वास आदि
 (4) S. °मन्वितः ।
 (5) T. has स्वस्तिशिवनदीषु
 (6) T. has देव°
 (7) T. has अर्चा
 (8) S. दुकूल

sku. ham. gal. te. le. nga. dag
 lha. mo. ma. mohi. tshogs. de. bzin
 choghi. las. ni. blta. byas. nas
 myur. du. rnam. gsegs par. bya (135).
 me. tog. mchod. yon. de. bzin. du
 spos. dan. zal. zas. gtor. ma. dan
 gos. la. sog. pa. dpul. bya. zin
 de. bzin. sbyin. sreg. las. byas. nas. (136).
 dge. dan. zi. bahi. chu. bo. la
 lha. yi. snags. ni. bzlas. byas. nas
 sku. dan. thag. pa. muñz. dan
 zar. ma. du. khu. la. de. bzin. (137).

(s. 135). Whether it be an idol or a *linga* or *mātrgana* goddesses, they should be given farewell according to the usual ceremonial rites.

(s. 136—138). Having given flower offering, incense, food offerings, oblations and clothes etc, accompanied with sacrificial rites, the ceremony of propitiatory water accompanied with Vedic *mantras* should be gone through. A rope should be prepared according to the prescribed rules either of hair

विधिरेव समुद्दिष्टो रज्जुश्चात्र विधीयते ।
 वृषस्य केकुदे बध्वा आकर्षेत् जीर्णदेवताः ॥ १३८ ॥
 शिलामयी भवेदर्चा तीर्थे बहूदकेषु च ।
 नदीसंगमसंस्थाने तस्मिंश्चैव तु निक्षिपेत् ॥ १३९ ॥
 सौवर्णीं राजतीं चैव ताम्रीं पित्तलीमपि ।
 द्रावयेदाग्निना सर्वा यदीच्छेयमात्मनि ॥ १४० ॥

- (1) एष would be a better reading.
 (2) T. has उपरि (*sten. du*).
 (3) T. has आवहेत् (*spyn. drañs. la*).
 (4) S. शैलमयी, T. has वस्त्रमयी (*gos. kyi. rañ. bžin*)
 (5) S. सौवर्ण
 (6) S. रजतं
 (7) S. ताम्रं
 (8) S. चैत्यमयीमपि, T. has *ra. gan. rañ. bžin*=पित्तलमयी ।
 (9) T. has अग्नौ प्रहरेत् (*me. la. gzu bar. bya*).
 (10) S. सर्वे

cho. ga. bžin. du. bñas. nas. ni
 thag. pa. yis. ni. bcñs. bar. gsuñs
 khyu. mchog. sten. du. bcñs. nas. ni
 lha. rñmas. rññ. pa. spyin. drañs. la. (138).

gos. kyi. rañ. bžin. sku. gzugs. ni
 chu. ba. chen. pohi. hgram. dag. dan
 de. bžin. gtsañ. po. hdus rñams. § la
 de. ru. de. bžin. hphañ. par. hya. (139).

gser. dan. diul. dan. de. bžin. du
 zañs. dan. ra. gan. rañ. bžin. yañ
 gal. te. bdag ñid. dpal. hdod na
 kun. kyañ. me. la. gzu. bar. bya. (140).

§ For *rñams*, we suggest *gnas*.

or *munja* grass or silk or linen. Having tied the worn out image on the hump of a bull it should be carried.

(s. 139). If the image is of stone, (it should be carried) to deep waters in a holy place or to a confluence of rivers and be thrown therein.

(s. 140). If one's welfare is desired, an image of gold or silver or copper or brass, should be melted in fire.

दारुमयी भवेदर्चा नववस्त्रेण वेष्टयेत् ।

घृतेन मधुना स्निग्धां दीप्तामग्नौ प्रदापयेत् ॥ १४१ ॥

पाषाणी च भवेदर्चा यदि स्यादपि मृन्मयी ।

भ्रुवं खात्वा शिरोमात्रं न्यसेत्तस्यां प्रपूरयेत् ॥ २४२ ॥

- (1) T. has *sban. gis, sban* meaning malt from which beer has been brewed (S. Das-Dict). It seems impossible that such an impure thing should be used for such a sacred purpose. It is not clear to us. It is, however, evident that this thing rather helps burning.
- (2) S. स्निग्धम्
- (3) S. दीप्तम्, T. has दीप्ताग्निना प्रदाहयेत् ।
- (4) S. पार्थिवी
- (5) S. स्यान्मृन्मयीमपि
- (6) S. भ्रु खनित्वा, T. has पर्वतपार्श्वभूमिं पुरुषमात्रं खनित्वा प्रतिमां (तत्र) गूढं प्रपूरयेत् ।
- (7) We suggest न्यस्येत्
- (8) S. तस्मिन् ।

siñ. gi rañ. bzin. las. byañ. sku
de. bzin. gos. kyis. yons. dril. nas
snum. dañ. spañ. gis. brlan. byas. la
sgron. me. yis. ni. spar. bar. bya. (141).

sa. rdohi. rañ. bzin. las. byuñ. sku
ri. bohi. phyod. gyur gañ zig. tu
sa. ni. mi. gañ. tsam. bkos. nas
sku. gzugs. sbas. te. dgañ. bar. bya. (142).

(s. 141). If the image is made of wood, it should be clothed with a new cloth. Having besmeared it with *ghee* and honey, it should be given into the burning fire.

(s. 142). If the image is of stone or of clay, having dug the ground upto the head, it should be put there and filled over.

After s. 142, we have two more ślokas in S. . They seem to have no connection with the preceding ślokas and are not in Tibetan also. They seem to be later additions. We, therefore, donot put them in the body of the text. They are:—

अर्चा वा यदि वा लिंगं पुनः शीघ्रं तु स्थापयेत् ।

सर्वलक्षणसंपन्नं विधिदृष्टेन स्थापयेत् ॥ क ॥

द्विजस्य बालवृद्धानां मानुषाणां शुभाय च ।

राजा जयमवाप्नोति शस्यवृद्धिकरो भवेत् ॥ ख ॥

जीर्णोद्धरणमर्चानां कृतं येन महात्मना ।

युगकोटिसहस्राणि देवलोके महीयते ॥ २४३ ॥

आत्रेयतिलके जीर्णोद्धारः समाप्तः ॥

- (1) S. 'द्धारपम् । T. has *gśegs*=गमनं (honorific), we take it in the sense of उद्धरणम् meaning to raise and carry
T. reads:

जीर्णोद्धरणं कर्म करणीयं महात्मभिः ।

कर्त्तव्या वर्जने शक्तिः देवलोके महीयते ॥

sku. gzugs. rñid. pa. gśegs. bya. bya
bdag. ñid. chen. po. rnam. kyis. bya
nus. ni. bya. ba. spod. rnam. su
lha. yi. hjig. rten. rnam. kyis. mchod. (143).

aeta. yañi. thig. le. zes. pa. las. rñid. pa. gśegs. su.
gsol. paho.

- * drañ. srod. chen. po. ae. tehi. bus. mdzad. pañi.
sku. gzugs. kyis. mtsham. ñid. rdzogs. so.

mkhan. po. dha. rma. dhara.
sgra. bsgyur. grags. pa. rgyal. mtshan. gyis.
sku. gzugs. chag. tshad. mtshan. ñid. kyis (? ces)
sgra. don. legs. par. bsgyur. ba. yin.

- * The above is not in Skt. text. It may be rendered thus :

महामुनि आत्रेयकृतं प्रतिमालक्षणं समाप्तम् ।

उपाध्यायधर्मधरेण परिवर्त्तककीर्त्तिध्वजेन प्रतिमामानलक्षणं

शब्दार्थतः सुपरिवर्त्तितम् ॥

(s. 143). The raising and carrying of the old images should be done by the great man, who is glorified in the world of gods for thousand crores of *yugas*.

Thus ends the *jīrṇodhāraḥ* chapter in *Ātreyatilaka*.

आत्रेयतिलके जीर्णोद्धारः समाप्तः ॥

This table of measurements occurs only in
S. and is omitted in T. :—

नवतालस्यैकत्वेनांगुलि	१०८	पिण्डय ,,	१६
शिरोङ्गुलि	४	गुल्फा ,,	१
मुखांगुलि	१२	अधोभागा ,,	२
ग्रीवांगुलि	४	हिकांसाग्रा ,,	१४
देहांगुलि	२४	बाह्व ,,	१०
नितम्बांगुलि	२	प्रबाह्व ,,	१२
कट्यंगुलि	४	करपल्लवा ,,	८
ऊर्वङ्गुलि	२४	एकत्वेन यवसंख्या	५७६॥
जान्वंगुलि	४		
पिण्डयंगुलि	२४	अष्टतालस्यैकत्वेनांगुलि	६६
गुल्फांगुलि	२	शिरोङ्गुलि	३
अधोभागांगुलि	४	मुखांगुलि	१२
हिकांसाग्रांगुलि	१७	ग्रीवांगुलि	३
बाहुभागांगुलि	१६	देहांगुलि	२२
प्रबाह्वङ्गुलि	१८	नितम्बांगुलि	१
करभागांगुलि	१२	कट्यंगुलि	३
यवभागपरिसंख्या एकत्वेन	८६४	॥	
षट्तालस्य एकत्वेनांगुलि	७२	ऊर्वङ्गुलि	२२
शिरोङ्गुलि	२	जान्वंगुलि	३
मुखा ,,	१२	पिण्डयंगुलि	२२
ग्रीवा ,,	२	गुल्फांगुलि	
देहा ,,	१६	अधोभागांगुलि	३
नितम्बा ,,	१	हिकासांग्रांगुलि	६
कट्य ,,	२	बाह्वङ्गुलि	१४
ऊर्व ,,	१६	करांगुलि	१२
जान्व ,,	२	एकत्वेन यवसंख्या	७६८ ॥

सप्ततालस्यैकत्वेनांगुलि	८४	जंघा ,,	२६
शिरोङ्गुलि	३	गुल्फा ,,	३
मुखा ,,	१२	अधोभागा ,,	५
ग्रीवा ,,	३	हिकांसाग्रा ,,	१६
देहा ,,	१६	बाह्व ,,	१८
नितम्बा ,,	१	प्रबाह्व ,,	१६
कट्य ,,	२	करपल्लवा ,,	१२
ऊर्व ,,	१६	एकत्वेन यवसंख्या	६६०
जान्व ,,	३	चतुस्तालस्यैकत्वेनांगुलि	४८
पिण्डय ,,	१६	शिरोङ्गुलि	१
गुल्फा ,,	१	मुखं	१२
अधोभागा ,,	२	ग्रीवा	१
हिकांसाग्रा ,,	५	देहा ,,	१६
बाह्व ,,	१२	नितम्ब	
प्रबाह्व,,	१४	कट्य ,,	१
करपल्लवा ,,	१०	ऊरु	६
एकत्वेन यवसंख्या	६७२ ॥	जानु	१
दशतालस्यैकत्वेनांगुलि	१२०	पिण्ड	६
शिरोङ्गुलि	४	गुल्फ	
मुखा ,,	१२	पार्श्वि	१
ग्रीवा ,,	४	हिकांसाग्र	८
देहा ,,	२६	बाहु	६
नितम्बा ,,	४	प्रबाहु	८
कट्य ,,	५	करपल्लव	७
ऊर्व ,,	२६	एकत्वेन यवसंख्या	३८८ ॥
जान्व ,,	५		

A SANSKRIT-TIBETAN INDEX.

[The numbers indicate the number of Ślokas]

<p>अंकुश-<i>lchags. kya</i> (54)</p> <p>अंग-<i>yan. lag</i> (5)</p> <p>अंगुलि-<i>sor. mo</i> (3)</p> <p>अंगुष्ठ-<i>mthe. bon</i> (45)</p> <p>अखण्डिता-<i>ma. ñis</i> (21)</p> <p>अर्द्धस्य-<i>phyed. kyi</i> (13)</p> <p>अधर-<i>ma. mchu. la</i> (17)</p> <p>अधोभाग-<i>hog. gi. cha</i> (17)</p> <p>अनामिका-<i>min. med</i> (45)</p> <p>अनावृष्टि-<i>tshar. mi</i> (134)</p> <p>अपाङ्ग-<i>mig. mthar</i> (23)</p> <p>अल्पाक्षी-<i>mig. chun</i> (80)</p> <p>अष्ट-<i>brgyad</i> (27)</p> <p>आकार-<i>dbyibs</i> (7)</p> <p style="padding-left: 2em;">,, -<i>rnam. pa</i> (7)</p> <p>आकृति-<i>hkhyil. ba</i> (15)</p> <p>आयत-<i>rgya. yis</i> (21)</p> <p>आयाम-<i>srid</i> (20)</p> <p>आलम्ब-<i>hphyan. bahi</i> (32)</p> <p>इति-<i>zes</i> (5)</p> <p>इष्यते-<i>hdod</i> (10)</p> <p>उच्यते-<i>brzod. par. bya</i> (2)</p> <p>उक्तं-<i>gsun</i> (1)</p> <p>उत्तरोष्ठ-<i>ya. mchu. la</i> (17)</p>	<p>उर्ध्वदृष्टि-<i>sten. mig</i> (80)</p> <p>उपमा-<i>bzin</i> (16)</p> <p>उपरि-<i>sten. du</i> (18)</p> <p>उरु-<i>brla</i> (56)</p> <p>ऋषि-<i>dran. srai</i> (112)</p> <p>कक्ष-<i>mchan</i> (65)</p> <p>कटि-<i>rked. pa</i> (67)</p> <p>कटुक-<i>tsha. ba</i> (35)</p> <p>कर्ण-<i>sñan</i> (24)</p> <p>कनीयसी-<i>mthehu. chun</i> (45)</p> <p>कर-<i>lag</i> (44)</p> <p>कलश-<i>bum. pa</i> (54)</p> <p>कला-<i>ka. lam</i> (3)</p> <p>काय-<i>lus. srid</i> (6)</p> <p>कुक्षि-<i>phyal</i> (81)</p> <p>केकराक्षी-<i>mig. yon</i> (80)</p> <p>केयूर-<i>rgyan. dpuñ</i> (72)</p> <p>कुरङ्गल-<i>hkyil. ba</i> (54)</p> <p style="padding-left: 2em;">,, -<i>lag. gdub</i> (72)</p> <p>कुमुदोत्पल-<i>ku. mu. da. autpa.</i> la (23)</p> <p>कृत्वा-<i>mdzad</i> (11)</p> <p>खगाराड-<i>mkhan. hgro. sgo.</i> ña. (7)</p>
--	---

गर्भ—mñal. gnas	(82)	देवी—	„	(88)
गुण—yon. tan	(97)	देह—lus		(79)
गुल्फ—lon. bu	(92)	दीर्घ—rin. du		(20)
गोलक—go. la. kam	(3)	दुर्भिक्ष—mu. ge		(79)
ग्रीवायाम—magul. pañi. srid	(31)	दोष—ñes. pa		(82)
चक्र—hkhor. la	(54)	नख—sen		(46)
चार्चिका—tsa. ra. ci. kaḥa	(112)	नत्वा—phyag. ḥtshal. nas		(2)
चिबुक—kos. koñi	(20)	नाभि—lte. ba		(37)
चुचुक—nu. mañi	(41)	नासिका—sna. goñ		(13)
छत्र—gdugs	(54)	निष्काश—gyes. mtshams		(19)
जंघा—rje. ùar	(56)	नेत्र—spyān		(21)
जननी—mi. mo	(87)	पद्म—padma		(54)
जानु—pus. mo	(56)	पर्व—nas		(101)
जटाबन्ध—ral. pa. beñs	(33)	परिणाह—yon. su. zlum. pañi		(63)
जिह्वा—lceñi	(16)	परिकीर्तितं—yon. su. grags		(24)
ज्ञेयं—śes. bya	(3)	पाणि—phyag		(52)
तथा—de. bñin	(29)	पाद—zabs		(62)
तारका—hbras	(22)	पालिका—mu. khyud		(26)
ताल—mtho	(6)	पार्ष्णिक—rtin. pa		(57)
„ —lag. ḥthil	(3)	पार्श्व—logs		(14)
तिर्यक्—žen. du	(20)	पिरिडका—byin. pa		(71)
तिल—tila	(16)	पुरातने—sdon		(1)
त्रयोभाग—sum. cha	(22)	पुष्प—me. tog.		(16)
त्रिगुणं—sum. hgyur	(95)	पूर्व—sdon		(1)
त्रिशूल—rtse. gsum	(55)	प्रमाण—tshad		(41)
देवता—lha. mo	(10)			

III

<p>प्रहसितं—mdzum. zin (35)</p> <p>प्रतिमा—sku. gzugs (1)</p> <p>प्रदेशिनी—mdzub. mo (46)</p> <p>फल—hbras (7)</p> <p>बालरूप—byis. gzugs (97)</p> <p>बान्धवैः—gñen</p> <p>बिम्बफल—bim. bañi hbras (57)</p> <p>बुधः—mkhas. pas (5)</p> <p>बौद्ध—sañs. rgyas (1)</p> <p>ब्रह्मणः—tshañs. pa (112)</p> <p>भुज—dbuñ. pa (38)</p> <p>भ्रू—smin. mañi (20)</p> <p>मणिवन्ध—mkhrig. ma (48)</p> <p>मण्डल—dkyil. hkhhor (114)</p> <p>मण्डलाक्षी—mig. ni. zlum. po (81)</p> <p>मध्यं—dbus. su (20)</p> <p>मध्यमा—guñ. moño (44)</p> <p>मनुष्ये—mi rñams. la (87)</p> <p>मस्तके—dbu. la (27)</p> <p>मान—tshad (16)</p> <p>मापनं—tshad (4)</p> <p>मापयेत्—gzal. bar. bya (29)</p> <p>मुखं—gdoñ (3)</p> <p>मुक्ता—mu. teg (72)</p> <p>मुनिभिः—thub. pa. rñams. kyis (1)</p> <p>मातृगणाः—ma. moñi. tshogs (135)</p>	<p>मौलिक—cod. pan (33)</p> <p>यक्ष—gnod. sbyin (97)</p> <p>यजमान—sbyin. bdag (10)</p> <p>यव—nas (4)</p> <p>यवमाला—nas. kyi. phren (55)</p> <p>रेखा—mtshams (28)</p> <p>” —re. khhas (53)</p> <p>रोगिक—khro. ba (79)</p> <p>लक्षण—mtsham (2)</p> <p>ललाट—dpral. ba (74)</p> <p>लिङ्ग—le. nga (135)</p> <p>लोचन—spyan (22)</p> <p>वक्ष—brañ (40)</p> <p>वकार—ba. yig (7)</p> <p>वंश—rgyud (70)</p> <p>वज्र—rdo. rdze (54)</p> <p>वस्त्र—gos (72)</p> <p>वसुधा—nor. hñdzin (55)</p> <p>वामन—thuñ. ñuhi (130)</p> <p>वामदृष्टि—gyon. mig (80)</p> <p>विचक्षण—mkhas. pas (4)</p> <p>वितस्ति—mtho (3)</p> <p>विद्या—rig. pa (78)</p> <p>विनायक—logs. hdren (97)</p> <p>विस्तार—rgyar. yañs (6)</p> <p>विहीन—dman (8)</p> <p>वृत्त—zlum. po (15)</p>
--	---

IV

वृषण—ḥdoms	(37)	सर्वविदं—Thams. ced. mkhyin. la (2)
शंख—dun	(15)	सशास्त्रेण—bstan. bcos. mthun
शशिनं—zla. ba	(54)	(11)
शस्य—ḥbru	(77)	सार्द्ध—phyed. bcad (8)
शास्त्र—bstan. bcos	(10)	सिंह—sen. gehi (76)
शिखा—rtse. mo	(33)	सुशोभनं—sin. tu. mdzes
शील—tshul. khrims	(78)	सूची—rtse. mo (60)
शुक्ति—phyis	(63)	सूदरं—phyal. legs (77)
शुक—ne. tso	(16)	सेनापति—dmag. dpon (97)
शुभ—dge	(34)	सूक्त—zal. gyi. gru. (19)
श्रीवत्स—dpal. behu	(54)	स्कन्धमूल—phrag. rtse (37)
श्रोत्र—rna. ba. sñan. gyi	(15)	स्तनान्तरम्—nu. maḥi. mthar
श्रोणी—chu. soḥi	(90)	(40)
सम—mñam	(70)	स्थिता—gnas (18)
समसूत्रेण—thig. ni. mñam pos.	(29)	स्फुटिता—jas. pas (134)
संस्थानं—dbyis	(10)	हारादि—do. šal. sogs (72)
		ह्रस्वा—thun. ba (82).

PUNJAB ORIENTAL SERIES

1. Dr. Thomas—BARHASPATYA ARTHA SHASTRA (or the science of politics according to the school of Brihaspati. Skt. Text, English translation and intro etc., Rs. 2-8-0
2. Dr. Caland—JAIMINIYA GRIHYA SUTRA, (or the domestic ceremonies according to the school of Jaimini) skt. text, extracts from the original comm., list of Mantras, notes, intro., Eng. trans. 8-0-0
3. M. M. Pt. Sivadatta — ARYA VIDYA SUDHAKARA or a history of Skt. literature in sanskrit. 8-0-0
4. Drs. Jolly & Schmidt—KAUTILYA ARTHA SHASTRA, (The famous manual of Ancient Indian statescraft) skt. text, notes, Nayacandrika ancient comm. & English intro. of 47 pages in 2 Vols. 10-0-0
5. Kanjilal & Zadu—NILAMATAPURANA—Ancient history of Kashmir older than Kalhana's Rajatarangani skt. text, Eng. preface, index to verses & 9 appendices. 5-0-0
6. Bhagavad Datta—ATHARWAN JYOTISHA—skt. text, 0-8-0
7. Dr. B. C. Law—DATHAWAMSA—or a history of the tooth-relic of the Buddha-Pali text, English translation, notes & intro. 4-0-0
8. Dr. B. Dass—JAIN JATAKS or Lord Rishabh's (the first Jina) previous births in English. 4-8-0
9. V. Venkataram—DAMAKA PRAHASNA—skt. text & Eng. translation 0-6-0
10. Dr. Caland—KANVIYA SHATPATHA BRAHMANA, published for the first time—skt. text, and English intro. of 120 pages. 10-0-0
11. Dr, B. C. Law—ANCIENT TRIBES OF INDIA (Kasis, Kosalas, Assakas, Magadhas & Bhojas) in English with 5 plates. 3-8-0
12. P. N. Bose—PRINCIPLES OF INDIAN SILPA SASTRA—together with the text of Mayasastra (Architecture, sculpture and painting) in English. 3-8-0
13. „ „—ANCIENT INDIAN COLONY OF SIAM —up to date history of Siam in English with 6 plates. 3-8-0
- 14 Prof. G. N. Mallik—THE PHILOSOPHY OF VAISNAVA RELIGION—With special reference to the Krishnite and Gaurangite Cults. 8-0-0

15. KALYANSAUGANDHIKA (Shortly)
 16. Dr. R. C. MAJUMDAR—ANCIENT INDIAN COLONIES IN THE FAR EAST—Vol. I—CHAMPA with 21 plates. & 1 map. 15-0-0
 17. Ph. Bose—SILPA SASTRA—skt. text & Eng. trans. 2-8-0
 18. Ph. Bose—PRATIMA-MANA-LAKSHANAM—Skt. Tibetan texts and Eng. trans. 1929. 4-0-0

Other Valuable Books.

1. Dr. B. C. Law—CARIYAPITAKA—Pali text. 1-0-0
 2. Aufrecht—ABHIDHAN RATNAMALA—of Halayudha skt. text, and English Skt. Glossary 1928 10-0-0
 3. Kannoo Mall—English trans. of ISWARAGITA 1-8-0
 4. Mr. Woolner—INTRODUCTION TO PRAKRIT—for mastering prakrits—New revised edition 1928. 3-0-0
 5. Dr. L. Sarup—the Nighantu & THE NIRUKTA—critical skt. text with an appendix showing the relation of the Nirukta with other Sanskrit works 4-8-0
 6. Dr. L. Sarup—English trans. of the above edition of Nirukta. 15-12-0
 7. " " —Fragments of the commentaries of Skandavamin and Maheshwara on Nirukta with intro-and critical notes, cloth 2-40 paper cover. 1-4-0
 8. Vishva Bandhu—ATHARVA PRATISAKHYAM or the phonetico grammatical aphorisms of the Atharva Veda skt. text, intro., & appendices. Rs. 3-0-0
 9. Dr. B. Dass—ARDHAMAGADHI READER—It deals with the sacred language of the Jaina Agams. 3-0-0
 10. A. Maiman—IQLID AL-KHIZANA—or index of titles of works referred to or quoted by Abd-Al-Qadir Al Baghdadi in his Khizanat-Al-Adab. cloth 1-12-0 paper cover Rs. 1-6-0
 11. B. Dass—Muqbal's Hir—The most favourite Panjabi love poem 1-0-0
 12. Zafar Nama Ranjit Singh of Diwan Amar Nath in Persian. 5-0-0
 13. Dr. Sarup—Vision of Vasavdatta critical text, notes & Eng. trans. 4-0-0

Please apply to:—

Moti Lal Banarsi Dass

Proprietors

THE PUNJAB SANSKRIT BOOK DEPOT
Saidmitha, LAHORE.

